

omittendum, arboraceū fruticem apud nos esse, quo velut viua sepe latiores hor-
torū areas, venustatis potius causa q̄ munimenti cingūt. Is altitudine ternūm cu-
bitorum inolefcit, & vitiginea fronde viret, supra modū aspera, vtrifq; lateribus
acuminata, medio in mucronē desinēte, ambitu leuiter fimbriato, satis ad lupi sa-
5 lictarij, vel albæ vitis foliū accedēte. Ramos fundit breues, in quibus excusso flo-
re primū bacculæ pendent virides, vt in ligustro racematim coactæ, quæ matu-
ritatem adipiscētes nigrescunt, gustu & sapore piperis, sed mitiusculo. Eæ pror-
sus rotundi piperis faciem exprimunt: verum desideratur in eis retorrída illa ru-
gosāq; maturitas. abest etiā illa validior amaritudo. gustum piperis sapore com-
10 plent: & os, quibus anima foetet, odoris iucunditate cōmendant. Piper olitores
nostri nominant, quòd atrum piper colore & sapore forsitan æmuletur: sit ergo
nobis piperastrum, quoad melius vocabulū inuenerimus. Vides itaq; quàm cæ-
ca sit harū rerum effigies. nam piperiferā arborem Plinius iunipero similem fe-
cit, nigrūmq; baccis eius adulteratur myrrhæ vim trahentibus. Philostratus vi-
15 tici cum fructu tum reliquo arboris habitu cōparauit, natales tamen ambo con-
similes vtrifq; reddunt. Sed nec immerito de longo pipere satis ambigitur: quo-
niam siliquula sit fasilorū modo teres, semina continens papaueracea, vel tenui
milio similia priusquam dehiscat, decerpta tostāque sole. authores sunt Theo-
phrastus, Dioscorides, Plinius: paulatimq; se pandēs per maturitatē ostendit can-
20 didum piper, quod deinde solibus intostum mutatur in atrum. Alij oculata fide
referunt longū piper esse ex alijs arboribus velut nucamentum quoddam, exili-
bus granulis squamatim compactum, quod velut iulus in auellana nuce, vermi-
culosa facie dependet, piperato gustu: nunquam tamen in album vel nigrum pi-
per coalescere. Qui vitici similarunt, iulum compactilibus granulis coactum, in
25 eadem arbore fructum, velut quendam conuiescentis semini conceptum con-
tendent: quale forsitan in salicibus quiddam apparere cernimus, & etiam vitici,
nuciq; ponticæ. Nec deest qui tradat visum sibi in India piperis fruticem, hede-
ræ modo amplexicaulem, folio mali assyrij: sed carnosiore pinguiq; racemis pal-
maribus, coloris immaturæ vuæ. hos legi mense Nouembri, ac insolatos nigre-
30 scere. Nec ijs vltro citroque adiunctis volumus fidem antiquorum placitis dero-
gare. Variæ sunt forsitan diuersis regionibus arbores piperiferæ: vt & varia pal-
marum, multarūmq; stirpium genera, palmulas tamen ferentia. In Aegypto, vt
Straboni placet, granum piperi simile, paulo tamen maius nascitur, corsion no-
mine, quod piperis vicem & acumentū pensat, si alterius non detur occasio. Ex-
35 calfactoria omnibus facultas. Vrinam cient, concoquunt, eliciunt, discutunt, ca-
lignem, quæ oculorum claritati offunditur, summouēt. horroribus febrium am-
bitu repetentium potu vel illitu subueniunt. serpentium ictibus auxiliantur. par-
tus ex vtero trahunt. conceptū abortu vitiant, si foemina post congressum cum
viro, vuluæ admoliatur. ad tussim & vitia pectoris omnia potu vel eclegmate pro-
40 ficiunt. anginæ cum melle cōuenienter illinuntur. tormina cum tenerrimis lauri
folijs discutunt. Capitis pituitā eliciunt, si cū vua passā cōmanducentur. Somno
dolores finiunt: omninoq; saluber eorum vsus existimatur. appetentiā inuitant,
& auiditatem cibi moliuntur. Concoctiones adiuuāt iurulentis in sparsa, quæ ad
intinctus parantur. Strumas cum pice digerunt: vitiligines ex nitro emaculant.
45 torrentur noua fidelia in carbone, cōmouenturq; sæpius. Galenus candidum re-

liquis prætulit, vt nigro acutius. Plinius vim feruentiorem nigro tribuit, cui astipulatur Dioscorides. albū rarius ad nos defertur. Farina eius naribus attrahitur ad ciundas sternutationes, deuocandāmq; capitis pituitam.

¶ *Gingiber.*

Cap. XLIII.

Ingiber in Arabia atque Troglodytica in villis nascitur parua herbæ radice candida. Non est arboris piperiferæ radix, vt aliqui existimauere, quam vocant singiuerim, alij verò gingiberim. cū ea costo potius similis sit, odorata, piperaceo gustu. accedit hæc linguam, saliuam ciet, ex aceto lienem imminuit. capitis pituitas per os elicit cum vua taminia cōmanducata. Qui gingiberim viderunt in India, hac facie repræsentant. Radix geniculatis serpit internodijs, crebróq; ex ijs & ex acumine nouas radices spargit, folia bis tēve in anno fundit arundinacea, sed quæ in breuiorem exilitatē fastigiantur: in totū gramen dicunt æmulari, nec quicquā in ea regione frequentius inueniri. Subdunt nōnihil subesse discriminis in sapore, quod maximè sentitur, cum præcox vel intempe-
stiua fuit messis. Opportunum legendi tempus cum folia inaruerint, alioquin & teredinibus obnoxium est, & carie tentatur. Galenus ob incoctam quandam & excrementitiam viginem faciliè pertundi commemorat, id quod immaturi humoris argumentū est: nihil enim quod exactè siccum fuerit tale vitium experitur. Cariem etiam vt idem refert, facile noscit & tinearum iniuriā piper longum. Cupidè ad opsonia vtuntur Septentrionales populi. Recēs radix ac tenera quæ vetustatem non sensit, conditur melle, & ita defertur ad nos, vernaculo humore non exucto: hanc vocant Zinziber viride, quòd adhuc succi plenū asportetur: Gallis omnibus *gigembra* radix hæc dicitur. Coctiones adiuuat: discutit inflations: venerem proritat: restituit oculorum aciem humoris profluuiio hebetatam: dispescit tenaces interaneorū humores: in reliquum eadem vis, quæ & piperi.

¶ *Hebenus. Gaiacum. Bersilicum.*

Cap. XLV.

Ebenū Virgilius Maro celebrauit nusquā alibi q̄ in India nasci professus. Hoc sola mittit, nec tamen vniuersa, verū exigua sui parte genus hoc gignit. Arbor est plerunq; tenuis & frequētior, vimine raro, in crassitudinem caudicis extuberata, hiulco cortice & admodum reticulato, dehiscens venis, adeò vt per ipsos sinus pars intima vix tenui libro contegatur, lignum omne atq; mediale eadem fermè & facie & nitore, qui est in lapide gagate. Indi reges ex eo sceptrum sumunt, & quascunq; deorum imagines non nisi ex hebeno habent. Item ferunt materia ista liquorem non contineri noxiū, & quicquid maleficij fuerit, tactu eius auerti. Hac gratia pocula ex hebeno factitant. Ita nihil si peragrè sit in pretio quo etiam ipsi quibus prouenit, honorantur. Hebenum ex India Romæ Mithridatico triumpho primum Magnus Pompeius exhibuit. densissima ex omni materie, & ideò grauissima iudicatur. Hebenus nec in aquis fluitat, sed tota mergitur, caudice & a spectu buxo similis, decorticato summa nigrities. Hebenus cæsa durefcit in lapidem, vt iam videatur hodie quoq; parte saxū, parte lignū, ceu inchoato opere nō perfectō. neq; carie neq; vetustatē sentit.

Accendi Fabianus negat: vritur tamen vt constat, odore iucundo. Duo genera eius. Rarum id quod melius, arboreum, trunco enodi, materie nigri splendoris, ac vel sine arte protinus iucundi. Alterū cytisi modo fruticat, nodosum & candidis tænijs vitiatum, totaq; India dispersum est. Herodotus eam in Aethiopia nasci intellexit, vbi meridiano cardine syluę hebeno virēt. Verūm Aethiopicum palmarum generis esse creditur. Pausanias Cyprij cuiusdam fretus testimonio, qui herbas ad hominū salutem natas noscebat, tradit hebenum nec folia nec fructus ædere, nec vsquam prorsus sub sole videri, verum radices esse tantum terra conditas: in Aethiopiāq; quosdam artifices esse scrutandi hebeni gnaros, nec facile ab alijs nisi fodiendi peritis inueniri. Dioscorides Aethiopicum laudauit magno splendore, cornus expoliti nitore, citra læuorem prædensa materie, si frangatur gustu mordaci, odore cum vritur iucundo, citra fumi tædium. Recēs succensa propter pinguitudinem igni conflagrat, lignoq; ad cotem trito rufescit. Addidit Indicum aduehi discurrentibus fuluis candidisq; maculis frequentibus insignitum: sed antedictum præfertur. Quidam ligna sesamina & acanthi pro hebeno venditant: sed deprehenduntur, quod in rimas quasdam dehiscunt, solutioraq; conspiciuntur: item in taleolas colore purpureo nitentes fatiscūt: eadem admota linguam non vellicant, nec succensa igni flagrant. Hebenus caliginem oculorū discutit. cōtra veteres fluxiones & pustulas pollet: ligno præsertim quod ad cotem teratur, in collyria addito. Scobem & ramenta in vino chiō macerata noctem & diem, mox trita in collyrium digerunt: alij terunt prius & deinde percolant. Quibusdam pro vino aquæ placet vsus. Hebenum in cruda vritur fidelia, donec abeat in carbonem, exemptūque plumbi modo lauatur, & ita siccis auxiliatur lippitudinibus. Est & genus aliud ijs proximum nuper longis navigationibus nouo orbe petitum, Gaiacum patrio nomine vocant. Lignū est primum scabro rimosq; cortice vestitum, materia intus ex atra rufescente, grauisissima, ita vt pondere & ligni spissitudine in aquis non innatet, sed illico more buxi fidat. Verū interna pars quę medullacea creditur, candido ligni circulo cingitur, quo delibrato pullities quadam tenuis in fuscum degenerans cernitur, hiantē nōnunquam intestina materie, quæ tanta duritie prædita est, vt aciem ferri respuat, nec temerè ferræ aut scobinæ limationē reformidet. Quod si accepta est plaga contrahit se protinus, clauditq; suum vulnus, & ob id contumacius trāsmittit ferrum. Sed cui valetudini sit dicatum nunc exponemus, si modo nōnulla quæ ad rem faciant, enarrauerimus. Sēsīt ætas nostra nouū morbū, omniq; æuopriore incognitum: qui per Hispanias, Gallias, Italiam, totāmque Europam vagatur. Irrepsit Caroli Gallorum regis principatu, quum Alpes superaret, Italiā petiturus: quanuis antea non longè per Hispanias serpsisset. quapropter tanquam inde tracta origine lues Hispanica cœpit appellari. Nonnulli, quæ à genitalibus ferè oriebatur, pudendagram: vulgus ioculari primū lasciuia, vt est procax natura alienis miserijs, *variolum* nominauit. Ea pestis magnam generis humani partem sua contagione prostrauit. Id malū sensere magistratus, sensere mancipia, sensere proceres, sensit humilis plebs veloci vnus ad alterum transitu. Hæc in adultis, qui venerem iam experiebantur, genitali parte primum hanc labem contrahēte grassari cœpit: deinde ad pueros & infantes aut māmārū suctu, aut cum labefactatis decubitu cōtagio trāseunte. Tradunt genitricēs huius vitij primū

fuisse insulas, vnde gaiacum defertur, in quibus passim omnes hac lue corripiuntur, vbi nullam aliam quam solius gaiaci operam adferentes, sese ab huius morbi noxis vindicant, esseque peculiare harum insularum malum, huicque ligno non rebellans vitium cedit. In nostro orbe deterius saeuit, sine tamen subita pernicie vitæ sed tanta foeditate, tantaque diuturnitate, vt mors quaecumque praefenda esset, nisi hac lue tacti diutius supplicia vitæ traherent. Primum ea genitales sedes serpentibus obsidet pustulis, quæ mox in tetra degenerant vlcera. ea pascunt, vorant, putidumque virus eructant, difficulter parent medicamentis, neque sine carnis iactura saepe ducunt cicatricem: qua quum fuerint obducta, longè molestior inuadit pestis, vlcerum virulentia alio commeante. Siquidem in pube & partibus pilo contactis erumpunt scabies feræ, deinde in alias corporis partes se conferunt. A cute tumente attolluntur magna ex parte ducto in orbem ambitu, alijs deciduis, alijs subnascentibus: quæ si scabantur, contumacius resurgunt in radice. Nonnumquam squaroso cortice turgentes callo squamatim compactili supra modum extuberant. Parua hæc essent, nisi longè deterior labes sequeretur: quum hæc delitescunt, huius luis furor in artus saeuit. Sed internodia magis occupat, primumque membranas ossa vestientes exest: deinde in durissima quæque facto impetu, ossa carie vitiat, summamque repetens, ignes sacros, nomas, chironia vlcera suscitatur: saepe duritias ossibus innixas, quæ maturitati rebelles in serpentina vlcera degenerent, & membratim mutatis sedibus suis subrepant. Saepe colluies illa in osseam coit duritiam, quæ velut additamētum quoddam tam pertinaciter ossi cohæret, vt nullo ferè diuortio seiungi possit, ossaque durissimis velut appendicibus amisso pristino æquore scateant. Imbuta virulento humore ossicula putret. hinc lacunosa facies, cicatricosum corpus, aut tumoribus exasperatum cernitur, vt pristinum decorem illum omnem exuisse nosceres. Cartilagineis momēto depascit, vt ademptum plerisque nasum videas, aut depressa carne caducū, cum nullo fulciatur adminiculo. Et nuper in milite quodam, qui hac lue laborauerat, vidimus ossa crurum, brachiorum feminumque in tantam desciuisse mollitiam, vt in quam liberet partem obsequiosa ceræ modo flecti possent: adscitique fuere peritiores medici videndi miraculi causa, vt si quando super hac re consulerentur, spectatae nouitatis facerent fidem. Ea tandem balineorum naturalium vsu in pristinam firmitudinem redacta fuere, suumque vigorem ac vernaculum robur recuperarunt. quod condentibus hæc nobis oculata fide vidisse & palpasse testamur. Sed miles illius quendam è serpentis adipe causabatur, quo supradicta membra fuerant frequenter delibuta. Sed hoc valetudinis genus pertinacius hæret quam vt facile possit elidendi. quare vel fit vitæ comes, vel certis annorum intercapedinibus redux, ita, vt saepe nono, vndecimo, vigesimo, saepe celerius aut tardius repetat, fermento huius in aliqua parte corporis delitescente. Redeuntis testimonia sunt aphthæ, vlcera in ore depascentia, quæ vix vllis cedant medicamentis. Sic tamen medicina partim nouitate, partim pertinacia morbi victa, ad temeraria confugit auxilia, non minus ferè quam insultus morbi timenda: sic vt huius luis scaturigines resiccarentur, vligoque membrorum exhauriretur. ad argenti viui noxios illitus ventum est, quo magna vis humoris per faucium angustias euadens expueretur. Sed inde tonsillæ mirum intumescebant, lababant dentes, gingiua propemodum excedebantur, saepeque fatiscens vna descendebat, quæ nullo tacta remedio in suam

sedem resiliret. Hinc humores infrenati utpote ea non amplius arcente, præcipites ad pulmones deuoluebantur: unde difficultates spirandi, orthopnoæ prodibant. tandem tabes inuadebat, quæ miseros frequentius animum despondentes tolleret. Gliscebant argenti viui vsu luis huius iniuria, tanquam remedium morbo faueret, potius quàm ipsum amoliretur. Sic medici tandem desperantes valetudinem abactum iri, suamque videntes, quòd morbum non finirent, auctoritatem eleuari, nuper ad gaiacum se conuerterunt, quod & morbi & argenti viui reliquias digereret. Nanque tumores qui ferè in osseam duritiem occalluerant, discutit, vetustas efficacissimè sistit fluxiones, erumpentes vniuersum pustulas cohibet. Lignum serra tenuissimè difsecant, dum abeat in scobem, ramentaque diu noctuque macerata in aqua fidelia noua, vel fictili diligenter obturato, ne suum vaporè exhalet, aut vim suam expiret, decoquunt ad tertias aut dimidias. ex hoc decocti iure bis die binos cyathos, aut plures præbent potandos. Sed inedia ferè tenuisque ratio victus indicitur: sic triginta dierum spatium magnam horum incommodorum partem euanescere tradunt. Quo tempore prorsus ligni decocti iure vtentibus vino interdicitur, cuius vice secundarium ligni cremorem ebibunt, ne veteres defluxiones & plagas vinum refricet. Sed nihil nisi summa nigritia videtur ab hebeno dissidere, quæ cedit: cæteris tamen viribus & naturæ dotibus cum hebeno certat. quare genus eius esse nuper ad nos delatum satisque obiter & defunctoriè diximus. Cæterum auorum nostrorum memoria deportari cœpit ex insulis, longo liburnicarum nauigatu quæsitis, lignum, quod gentilitio nomine Bersilicum vocat, vel potius bresilum, imbuendis magnopere velleribus expetitur. Hoc teres & enode cernitur, tenui vestitum libro, subter materie dilutiore purpura rutilante. ex ea magnum infectores faciunt quæstum, multis ideò nummis vænit. Siquidem hoc ligni genus in tenues particulas, aut taleolas findunt, & aliquot diebus macerant lanas, elutriatasque cortinis incoquunt, vt succum liberaliter ebibant. Colos tanto dilucidior, quanto saturitate fraudata, minus saniei huius epotarint: sed si plus esuriunt vellera, vt largius succo satientur, subnigrante colore refulgebunt. Certaret is infectiuus colos cum purpura, si pannis tam pertinaciter hæreret, vt primam gratiam gestatu, attritu, aut vsu non exueret. sed vellus huius succi non semper tenax, in rubrum colorem degenerat. Qui librorum mangonio dant operam, segmenta ligni aceto tantisper macerant, dum omnem coloris vim ad se rapiat, cui nonnihil gummi, ne chartas penetret, adiiciunt. hocque non ineleganti purpureo librorum margines ductis concinniter lineis exornant. Itidem atramenti scriptorij vice voces quas velint marginibus adnotari, hac rosacea sanie sparsim exarant. quare *rosicum* vel potius *rosatum* vulgus nominat. Hoc tam eleganti venere libros commendat, vt lassos, & continuo conspectu nigritiæ & candoris fatigatos oculos sua iucunditate recreet. Iam in multas rerum perpulchrarum formas lignum tornatur. Sed quam in medicina vim nactum fuerit, nondum comperi.

Abies Græcis elate, Gallis & *sapinus* & *auctum* dicitur. procera arbor est & recta, semper virens, pino non dissimilis, radice nervosa singulari, multis hirsuta capillamentis, caudice rotundo, folijs pinnatis, modoque pectinum insectis, summo mucrone rigentibus, flore croceo, specioso. Rami penè statim ab radice modici velut brachia lateribus inhæret, subrectaque diuisura in cælum non proni tendunt. Hæc in fastigium assurgit vsque eo densum, vt facile quasi concameratum imbres arceat, nec temerè pluuiam transmittat. E ramis eius modo panicularum nucamenta squamatim compacta dependent. Profert pilulam, quæ nucleum continet. is crescit hyeme, aperitur vere. Pilula tota cadit, cum folia cœperunt crescere. Sed cum abietum aliæ mares sunt, aliæ foeminae: illorum nucibus pauci quidem nuclei parte priori insunt: harum autem nulli omnino. distant inter se folijs: masculæ enim pungentiora acutioraque & magis flexa, vnde & arbor intuitu crispior, & in plenum hilarior. Quinetiam mares differunt: nam foeminae mollior, candidior, operibusque facilior, in totum prolixior caudex. nam mares versicolor, latior, durior. Crescit primum abies quoad libero sole fruatur, neque interim crassescit neque fruticat. At vbi in istam altitudinem excreuit, in profundum latumque dilatatur, sic ramorum exortus laterales germinationes sequuntur. Arbor tota instar cepæ multiplici cortice tunicatur, rigore naturali contenta, non cito flectitur ab onere, sed renititur. Procreat & alit termitem, ab eoque vitiatur. Ignem facile concipit, vehementemque flammam ei aculat, quod raritati aëris qui ei insidet, refertur acceptum, pars arboris inferior enodis, eiecto torulo ad intestina opera comparatur, & sapinea si Vitruuius credimus, vocatur. Superior nodosa duriorque, fustis na dicitur. Situs eius in vertice montium, quasi maria fugiat: quanuis & valles diligat. Gaudet frigidis vmbrosisque, in quibus longè pulchrior quam apricis adsurgit. Abies præciso caudice, vel etiam detonso cacumine perarescit, quum tamen reliquæ omnes magna ex parte reuirescant: ea demum decisis (quod mirum est) cacuminibus emoritur, quum cæteræ detruncatis verticibus durant. Cultum abies aspernatur, quapropter hominum diligentia degenerat. E semine tantum, vt omnes coniferæ, nascitur. Floret croci colore circa solstitium. Semen verò reddit post Vergiliarum occasum. Exiguam resinam arbor desudat. Sed non est fastidienda hæc cognitio, neque in vltimis ponenda: quod cæterarum ferè arborum vmbra quibusque satis sit nutrix, quandoquidem ea vincta ab sole vel frigoribus: vmbra tamen abietis subditis fruticibus est nouerca. nam quæcunque attigerit, non dubiè venenum est. Abies non est ruinis opportuna, nec facile quod amara resipiat, teredinem sentit. Abieti nodi recti, & rami modo quodam infixi: quam ob rem materia eius validissima & in rectum firmissima. Eadem valuarum repagulis & ad quæ libeat intestina opera aptissima, quocumque fabricæ artis genere spectabilis, rametorum crinibus pampinato semper orbe se voluens, ad incitatos runcinarum raptus. Eadem glutino sociabilis. expetitur etiam nauigijs. Meminit duodecimi voluminis calce cuiusdam abietis Plinius ad vnguenta pertinentis, quam elaten vocant, alij pal-

mam, alij spathen. laudatur vt inquit Ammoniaca, mox Aegyptia, dein Syriaca, duntaxat in sitientibus locis odorata, pingui lachryma, quæ in vnguenta additur. Vbi videtur Plinius abietem cum ea palma confudisse, quæ medicinæ confert germina, folia, & corticem. nanque nulla pars abietis, quòd adhuc inuenerim, vnguentis nedum medicaminibus addicta cognoscitur. quare nec Dioscorides nec Galenus vsquam in arborum censu abietis meminerunt. Sed elate Dioscoridi palmarum adhuc florentium fructus inuolucrum est, quod vnguentis nascitur, vtunturque eo pigmentarij institores ad domandum oleum spissamenti loco. Præcipua authoritas odoratæ, præclusæ, pingui intus lachryma. Atqui Pliniana lectio huic ferè Dioscoridis iudicio videtur subscribere. Galeno quod elate vocatur, tenerum est palmæ germen. Paulus è partibus palmæ eam magis astringere profitetur, quæ sit enascentis partus indumentum. Hesychius elaten prodidit primum parturientis palmæ germen. Iis sufficienter constat eam, quam Græci vocant elaten, non esse quam Plinius asserit abietem: sed idem potius esse elaten quod spathen. Nam vt idem prodidit, palma sola in spatulis habet fructum racemis propendentem. Spatha itaque proficientis fructus operimentum calyxque nominabitur. sed de his hæcenus. Abies resinam fundit cum primis quoque celebratam, quoniam odorata sit, nunc passim in officinis pro terebinthina substituitur, gallicum vulgus *auetam* vocat. Emollit, cruda concoquit, tussim veterem sedat. Vuluæ onera extrahit etiam suffita, hærentes renibus calculos deturbat, vrinam potenter mouet, remorantes arenulas exigit, palpebras commodatissimè replicat, fractis vtilissima, auribus & purulentis cum oleo & melle: item pruritus genitalium.

¶ *Acer.*

Cap. XLVII.

Acer Gallis *erable* vocatur. Arbos est tiliæ non absimilis forma & magnitudine: verum cortice paulo scabriori quàm illa vestitur, subliuidoque, crasso & flecti contumace. Radicibus paucis, sublimibus, crispis, materie venis longioribus fluctuante, molli, macilenta, gracili. Acer summa soli facie gaudet, facileque capessit incrementum. Semen æstate reddit. In riguis potissimum nascitur. Rara (vt Idei volunt) inuentu. De flore nasci aiunt fructum non valde oblongum, paliuro similem, verum oblongiorem assignant. Græci generis situ discreuerunt. Campestre enim candidum esse nec crispum quod γλαυρον vocant. Montanum verò crispus duriusque, etiamnum è mascula crispus ad lauitiora opera. Tertium genus, quod ex ea materia iumentis iuga comparant zygiam, rubentem, fissili ligno, cortice liuido & scabro. Hoc alij proprii generis esse malunt, & latinè carpinum appellant: Latinis verò quæ in campis est præcipuo ligni candore, minus crispa rariorq; vocatur gallica. Alterum genus planis potius nascitur, germinatque celerius, crispo macularum discursu, contortius: vnde à similitudine gemmatis caudæ pauonum nomen auspicatur. Excellentius hoc habetur & apud Martialem operum elegantia ac subtilitate citro secundum. E viliori genere crassiuenum vocatur. Plinius author est hac in arbore duo tubera reperiri, vnum brusci nomine, alterum molusci. Illud intortius, crispum: hoc simplicius, sparsum. Pulcherrimum illud quidem, sed hoc mul-

l.ij.

to excellentius, & quod haud dubiè citro præferretur, si mensarum amplitudinem caperet. nunc intra pugillares lectorumque filicios aut laminas, raro vsu spectatur. Quantum ad medicinam pertinet, aceris radix contusa iocineris doloribus vtilissimè imponitur.

¶ *Adipfos.*

Cap. XLVIII.

Adipfos Aegyptia palma est, viridis, odore mali cotonei, fructu capparum, nullo intus ligno. hunc Plinius myrobalanum appellat. Colligitur autem antè paulo, quàm incipiat maturefcere, quod relinquitur, phœnicobalanus vocatur, & nigrescit, vescentèsque inebriat. Fructus aluum & menses sistit ex austero vino: sic & vulnera conglutinat. Theophrastus hanc à fructu balanon quasi glandem appellauit. Arborem magnam, non rectam sed contortam, folio simili myrto, fructu quidem ad mandendum inutili, sed grato odore: magnitudine visùque inturi proximo. Cuius putamine contuso vnguentarij solent vti. Materie valida tam ad alia, quàm ad nauigia percomoda. Adipfos ea vocatur, quòd gustata sitim arceat. odor idem qui malis cotoneis: sed demùm sitim sedat, si priusquam maturuerit, decerpatur. nam si matura sumatur, sensum intercipit, gressum præpedit, linguam retardat, obsessisque mentis officijs & corporis, vitium ebrietatis imitatur.

¶ *Adrachne.*

Cap. XLIX.

Adrachne syluestris est arbor haud quaquam procera, neq; in planis nascens, similis vnedoni, folio tantum minore, nunquam decidente præterquam ab imo. cortice nec scabro quidem vel squaroso, sed qui circumruptus videri possit, tam tristis est aspectu. Plinius apud Theophrastum *ἡ ἀδραχνη* hoc est circungelatum legit. Fructu arbuto non dissimili. In montibus frequēs prodit. Adrachne perpetuo cacumine viret, cum inferiorem frondem dimittat. Nanque decidua ei folia præterquàm summis verticibus, ac propterea ordine semper præpostero succrescit. hæc bifera traditur, priorem fructum incipiente vua pubescere peragit. Alterum, quum floret ineunte hyeme. Porrò cum omnibus arboribus à subere mors sit cortex in orbem detractus, eo auulso adrachne non offenditur: nisi quis corpus vehementer presserit, germénque futurum luxauerit. In Helicone arborem hanc Pausanias enasci tradit, frequentem, etsi andrachnum vocari credidit. Magnitudo arbori non præcipua. materiam mulieres expetunt ad opus telarium textoriumque. Adrachnem omnes ferè, qui græcas literas callent, portulacæ nomine interpretantur, cum illa sit herba & andrachne vocetur, vnus literæ diuersitate, quo sensu fretus vt spero Theodorus apud Theophrastum litera similiter extrita potulacam vertit eruditius quàm felicius. Similis huic aphaerca è syluestri arborum genere, æterna fronde virens, non nisi in montibus enata, Olympo monte frequens, septis vallisque vtilis, vrendo quoque vt prædicant. Inter biferas hæc traditur. primum fructum maturat, quum dulcescit vua, secundum cum appetit hyems.

¶ *Alnus.*

Cap. L.

Alnus apud nos latinum nomen retinuit. sterilis est arbor, caudice recto, ligno medullaque molli, adeò vt graciliores virgæ concauetur. folio pyri, sed ampliore ac neruosiore, quadatenus orbiculato virgatoque cortice squaroso, foris albicante, intus rufo, qua de causa coria tingit. Fructu nullo, cum nihilo minus floreat. Radice summa, nec quam laurus maiore, tenui. Alnus in plana descendit, aquosisque gaudet, quanquam ancipitem agat vitam. Alnum quandam fructiferam, aliam sterilem prodidit Theophrastus: vtranque tamen florescere fatetur. Idem fecundam semen autumnno reddere contendit. Aristoteles inter naturæ miracula retulit, alnos in sola Creta non esse steriles. Alij alnum duntaxat scopis nascentem, nullum ferre fructum prodiderunt: quare infelicem existimari, damnatamque religione. Nascitur haud ferè alibi quam in aquosis. materies eius ad naualia commendatur. In palustribus locis infra fundamenta ædificiorum palationibus crebrè fixa, permanet immortalis ad æternitatem, & sustinet immania pondera structuræ, & sine vitijs conseruat, quòd aère sit & igni plurimo temperata, non multum terreno, humore pauco. Itaque non potest extra terram paulum tempus edurare, sed in humore obruta, permanet ad diuturnitatem. Nam multa ædificia sub fundamentis, eius generis habent palos. Quantum ad medicinam pertinet, suppurationes folia discutere tradunt.

¶ *Amygdalus.*

Cap. LI.

Amygdalus singulari radice firmatur, prægrandemque ac altè defixam agit, caudice procero, summatim compluribus ramis brachiato, folijs saligna specie, prælongis: flore foliato, candido, quanquam & amygdalorum quarundam subruffus exeat. Arbor succo pingui turget, lachrymamque rimosa plorat, quæ statim concrefcit in gummi. Verum ne ad vlla quidè vt pote inutilis expetitur. Huius nuces gemino protectæ operimento, puluinati primùm calycis, mox lignei putaminis, cui solidus subest nucleus, acriore etiam nũ obductus callo. Quarum duo sunt genera, nempe amarum & dulce. hæc suauiora, illa salubriora creduntur. Theophrastus ex amaris dulces fieri tradit, si stipite circumfosso & ab ima parte circumforato defluēs vndique pituita detergeatur. Has nuces Cato græcas nominauit. quare nõ ab re venit in dubium, si hæc arbor fuerit in Italia eius ætate. Quidam tamen eas in iuglandiũ genere seruāt. Omnes quoque thasias nuces appellari volunt. Columella tamen videtur diuersa statuiffe genera nucis græcæ, iuglandis, amygdalæ. In libro quinto seorsum amygdalæ feracitatem prosequutus est, nisi græca nuce tantum amaram (quod ferè suspicor) intellexerit, nam primam nucem græcam gemascere fatetur: quod Plinius de amygdala cõfirmat, qui ex ijs, quæ in hyeme Aquila ex oriente concipiunt, florescere primam omnium amygdalam mense Ianuario prodidit, Martio vero poma maturefcere. Eadem, antequam deponatur, in aqua mulsa nec minus dulci macerandam Lucius censet, vt iucundioris saporis fructum, quum adoleuerit, præbeat, & interim melius atque celerius frondeat. quod de amara nuce, vt amarorem exuat, intellexisse Columella facillè crederetur: nisi diuersis locis rem

eandem varijs vocibus repetat, & quidem tunc v surpatis. Nam nisi nucis græcæ vocabulo amygdalum complexus fuisset, prætermiffa eius fatione non explicuisset, quomodo fertilis redderetur, inquiens, Amygdala si parum ferax fuerit, forata arbore lapidem adigito, & ita librum inolescere finito. Ab autumno ad brumam (vt Græcorum fert opinio) commodius feritur. verno satū difficilior comprehendit, quòd arbor ea præcoci partu germinet. Verum soboles omnis lætamine satiata celerius fructum ædit. gaudet calidiore cælo, quapropter in insulis vberior adolescit. Pangitur auulso ramulo, viuiradice, & feminio. Nuces quæ feri debent, pridie liquido fimo macerantur: alij aqua mulsa madefaciunt, in eaque noctem solam esse patiuntur, ne germen extinguat mellis mordacitas. Cacumina in terram rectè figuntur, sic vt lignosior pars sursum spectet. Tradunt vegetiores enasci, si in scrobiculos, quibus obruuntur, ferula conijciatur. Surculos qui vel arbori vel terræ credantur, præcipit Paxamus è media arbore, non summatim legendos. Nonnulli tamen ramulos, qui de cacumine sumerentur, non infelici successu deposuerunt. Democritus author est, si ferax non est amygdalus, tedæ præpinguis adactum terebratæ radici cuneum infuso prius humano lotio mergimus. amarescunt, qui à pecore rodantur. Africanus ex amaris fieri dulces affirmat, si circumfosso stipite quatuor digitis à radice cauernula imprimatur, per quam noxium defudet humorem: vel si circa radices apertas vrina, vel suillum sterco diffundatur. E duris teneras, ex amaris dulces amygdalus creabit, si radicibus ante florem ablaqueatis aqua calda frequenter ingeratur. Seritur circa Calendas Februarias. agrum durum, calidum, siccum desiderat. hæc sata vnicam radicem mittit, & simplici stylo prorepat. Cæterum nihil æquè degenerat quàm amygdalus: ideòque aut plantam sæpius transferri, aut adultam inferi præcipiunt. Copiosorem fructum dari affirmat Theophrastus, si ferreus palus adigatur arbori, impressòque foramini querneus inseratur paxillus. quo modo in eam animaduerti volunt, perinde quasi arbor iniuria lasciuat. Fructum perdit facillimè ante maturitatem: & si fiat austrinum cælum atque nubilum, amittit fœtum, nedum florem. Amygdalam ideò Græcis nominari testis est Herodianus Alexandrinus, quòd post viride putamen multos scarificatus ostendat, & in rimulas dehiscat, quas amychas vocant. Democritus asserit nasci amygdala inscripta, si aperta testa quis nucleum sanum tollat, & in eo quod libet scribat, inuolutumque charta, & iterum luto & suillo stercore litum reponat. Nuces, vt Florentinus tradit, ad legendum maturitatem fatentur, quum fuerint spoliatæ corticibus. quæ si muria lauentur, & candidæ fiunt, & incolumes plurimum durant, mox siccatae ad vsum seruantur: si difficulter corium exuant, paleis obrutæ continuo relaxabunt. præsumpta sitim inuitare testatur Amerias. Ebrietatem arcere Plutarchus Chæroneus putauit, qui apud Drusum Tiberij Cæsaris filium quendam medicum comessari solitum retulit, qui omnes bibendi certamine prouocabat, neminique cedebat in vini potu. tandem deprehensus est, antequam biberet, quina senave amara comesse amygdala, quominus temulètia tentaretur. porrò cum deuorare vetuissent, ne paxillum quidem in huiuscemodi potu resistebat. Hoc idem Athenæus retulit secundo Dipnosophistarum volumine, amaritudinis vim causatus, quæ reficet, & humorem depascit. Sunt qui amygdala putent facultate mordendi, deter-

gendæq; carnis donari, sic vt faciei fucas, & contractas solè maculas oblitterent.
 Ergo cum præsumpta fuerint, amaritudine sua meatus vellicant, & quodam la-
 cessunt morfu: qua de re vaporem, quem humor in cerebro creauit, absorbent.
 Plutarchus hanc vim amaritudini retulit, quæ perficcet, & humores depascat.
 Ideò saporum omnium amarus gustui insuauissimus sentitur. Siquidem vt au-
 thor est Plato, linguæ laxiores venulas & molles præter naturæ modum siccitas
 ipsa contendit, exucto liquore: addidit vlcera amarum medicaminibus extenuari.
 quod enim amaritudinem gustui resipit, siccandi facultatē nanciscitur. Quin &
 inspersus sceminarum quibus sudores rapiunt, amara & astringenti constat esse
 natura, quæ humorem exhauriat, & sua exugat vehementia. Sic itaque non ab-
 re amygdalorum amarulentia contra meri iniurias pollet, interanea resiccans,
 sic vt non sinat venas impleri, quarum vt tradunt, distentione & perturbatu te-
 mulentiam contrahi volunt, effluuijs obsessa mentis arce. Sed pereuidens huius
 sermonis argumētum mori vulpes amarorum pastu, vt idem refert Plutarchus,
 si non cōtingat è vicino aquam lambere, intestino humore affatim exucto. Hoc
 & Plinius & Dioscorides testatum reliquerūt. nec mirum, cum humoris illius in-
 terni damnum facilè potu resarciatur. Naxea ab insula Naxo veteribus Græcis
 amygdala maximè commendabantur. Secundas partes sibi vendicauerant Cy-
 pria, quæ præter morem cæterorum, quæ gignuntur alibi, repando cacumine
 prodeunt. Diocles ea tradit alere, ventrem benè habere. Adiecit vim excalfacto-
 riam possidere, quòd oleosam friatu naturam fateantur. Recentia tamen minus
 aridis noxia sunt: maceratæque multo minus ijs quæ nullum experta sunt hu-
 morem. Quin & torrida minus crudis officiant. Philotinus ea facilius ponticis
 nucibus concoqui prodidit, argumento quòd largius vescentes minus noxæ sen-
 tiamus. Vliginosa siquidem noscuntur. quare dulcem nobis ac pinguem submi-
 nistrant alimoniam. Diphillus Siphnius ea memorat extenuare, vrinas moliri,
 aluum ciere, paucum suppeditare nutrimentum. Ad hæc virentia putauit impro-
 bum parere succum, minúsq; cibi præbere, longè plures spiritus creare: sicca in
 stomacho supernatare. Recētia, vt ait, cum fuerint dealbata, lactis quandam ima-
 ginem referunt, ac præstantiorem exhibent succum. Ex siccis thasia cypriæq; fa-
 cilius aluo recernuntur. Mnesitheus Atheniensis in eo libro, quem alimentis di-
 cauit, omnem cuiusque generis nucem, quæ ignem nõ fuerit experta, cibus præ-
 cipit abdicari, præter amygdala recentia. Cæterum quasdam torrefieri, alias in-
 coqui iubet. Quippe cum harū nucum quædã suopte ingenio præpingues & vli-
 ginosæ cernuntur, velut amygdala siccanea, & iuglandes quæ vetustatē senserūt:
 aliæ siccæ & acerbæ deprehenduntur, vti faginæ & id genus similes. Verum pin-
 gitudinē totā ignis ebibit, id quod deterrimū reputatur. porrò duræ & acerbæ
 maturescunt, si molli paucóq; igni fruatur. Hippocrates duo varia in amygdalis
 inuenit, æstuosum quiddam, aliud edule & idoneū cibo. æstuoſa ob pinguitudinē
 redduntur: esculenta propter hoc, quod continēt carnosum. Arboris cinerem lixi-
 uamq; probauit Theophrastus vt acerrimā, ad fornaces artésq; aliquas nõ incō-
 moda materie. Nomen græcū apud nos hodie retinet, sed paulū vulgus declina-
 uit *amandas* appellans. Quātum ad medendi rationē pertinet, amygdali amaræ
 decoctum cutem in facie corrigit, colorémque facit hilariorem. Nuces admo-
 tu menses ciunt. capitis dolori, temporibus, & fronti ex rosaceo linuntur. epiny-

Etidas sanant è vino, vlcera putrescentia canùmque morsus cum melle. Earum cibo doloris sensus mulcetur. Aluum molliunt: somnum conciliant: vrinas exigunt: sanguinem qui reijcitur sistunt. vitijs pulmonum & renum ex aqua potæ succurrunt, illinctu cum resina terebinthina calculosis, & difficili vrinæ in passo. Profunt eclegmate iocineri, tussi, inflationibus coli. Quinis senisve præsumptis ebrietatem non sentiunt potores. vulpes si ederint eas commoriuntur. Sunt qui auiditatē hoc esu moliantur. Gummi amygdalarū spissandi viribus pollet: cruentis excreationibus opitulatur. Summæ cutis impetigines illitum ex aceto rapit. vetustæ tussi ex diluto vino medetur. Minus valent in remedijs dulces: eæ tamē purgant, & vrinam ciunt. Recentes cum suo putamine discutiunt humores, qui in ventre coierunt: sed ferè stomachum implent.

¶ *Aquifolium.*

Cap. LII.

Aquifolium, quam Theophrastus cratægum & cratægionem vocat, arbor est neq; adeò magna, neq; valde crassa, materie versicolore, robusta, flaua, cortice læui, simplici radice in profundum acta, folijs mespilis: cæterum promissioribus amplioribusq;, nec ad eundē modum serratis, fructu rotundo, qui maturescēs siccat atq; nigrescit. succo & gustu mespilaceo: ferè que syluestris mespilus videri potest, vt verbis vtat Theophrasti. Specie simplex sine vlllo prorsus discrimine. Nihil à syluestri mespilo discrepare cratægum arborem satis constat: quo nomine genus arboris Theophrastus intellexit, si Plinio credimus, quam Italia aquifolium vocat, Dioscoridi, Galeno, cæterisq; herba scribitur, de qua inferius nonnihil afferemus. Plinius negat succi quicquam habere aquifolij baccas: sed de alia forsitan aquifolio loquutus est, de qua inter ilicis genera differemus. Ferunt hanc in domo aut villa satam veneficia arcere. Flore eius aquam glaciari Pythagoras credidit: itémque baculum ex ea factum in quoduis animal emissum, etiam si citra ceciderit defectu mittentis, ipsum per sese recubitu propius adlabi, tam præcipuam inesse naturam arbori.

¶ *Ariana spina.*

Cap. LIII.

Ariana spina ab Aria regione Indis cõtermina nomen traxit. tota aculeis horret, ex qua lachryma destillat myrrhæ similis, tum vsu, tum etiã olfactu. profluit autē vbi sol illuxerit. Ea vt tardissimo germinatu tumet, ita hyemis initio partum ædit. Huius materies prædura, nodosa, crispa, conuolutionibusq; perplexa, ob id in opere difficilis quidem, sed æterna optimosq; carbones pariens. Spina hæc lachrymarum pretiosa est, sed accessu propter aculeos anxio, quibus abundè spiculata est. Inibi nascitur authore Theophrasto frutex pestilens, raphani magnitudine, folio & forma lauri, odore equos inuitante, qui primo introitu pene equitatu orbauit Alexandrū, siquidem qui ederet, protinus in perniciem agitur. Quod & in Gedrosijs itidem accidit, vbi spina tradita est, cuius liquor aspersus oculis cæcitatē infert animalibus omnibus eiusdem regionis. Alumna est & Arianides herba ignei coloris, quam Democritus legi iubet, cum sol Leonis hospitium tenet, vt eius tactu peruncta oleo ligna accédantur. Aria syluestris arbor Theophrasto hyemis initio fructificans, materie durissima, vt necesse sit, antequam terebretur, macerari prius aqua: quod & in robore

carpinóq; seruat. Honores ei ad carbones argentarijs vtiq; ad primam coctio-
nem. est & aria siue agria, quam pro ilice aquifolia Dores vsurpant.

¶ *Arundo.*

Cap. LIIII.

Arundo principatū in aquaticis fruticibus tenet. Græcis calamus, Gal-
lis *canna* dicitur: caule cōsurgit geniculato, tereti ac fistuloso: qui mox
senescens fissili inarescit ligno. In læue fastigiū cacuminato, circa quod
densius excrescit tomentum ad farciendas cauponias culcitrās non inutile, fo-
lia ex articulis alterno laterum gradu emergentia: mēbraneo calamum vestiūt
cortice vsq; ad medium internodiū, hinc enim à cauo alarum sinu resupinan-
tur, procumbente languido promissioris comæ vel paniculæ pondusculo. Ra-
dix quoq; multis geniculatur articulis, fœcunda stirpe, vt qua etiā vel adusta vel
recisa lætius, numerosiūsq; reuirescat. Arundines belli paciūq; experimentis ne-
cessariæ, etiam in delitijs gratæ. Tegulo enim earum Septentrionales populi do-
mus suas operiunt, durāntq; æuis tecta. In reliquo vero orbe cameras leuissime
suspendunt. Chartisq; seruiūt Aegyptij calami maximè, cognatione quadā pa-
pyri. Nostratibus fungosior est natura, cartilagine bibula, quæ cauo corpore in-
tus, superne tenui inarescit ligno, fissilis, præacuta semper acie, geniculata. Cæte-
ro gracilitas nodis distincta, læui fastigio tenuatur in cacumina, crassiore pani-
culo, coma neq; hac superuacua. Aut enim pro pluma strata cauponarū replet:
aut vbi limosiore callo induruit, contusa & interiecta nauium commissuris fer-
ruminat textus in Belgis, glutino tenacior, rimisq; explendis pice fidelior. Arun-
do omnis ex vna stirpe numerosa recisāq;, fœcundius resurgit. radicis natura
viuax, geniculata & ipsa. Omnibus à nodo orsa, complexu tenues per ambitum
inducunt tunicas, atq; à medio internodio, vt plurimum, desinunt vestire, pro-
cumbuntq;. Latera in rotunditatē bina super nodos, alterno semper inguine, vt
alterum à dextra, alterum superiore geniculo ab læua per vices. Inde exeunt a-
liquando rami, qui sunt calami tenues. Bononiēsis plurima inest medulla, pon-
dusq; volucre, contra flatus quoq; peruicax libra, vt nullus sagittis aptior sit ca-
lamus. Post hos Cretici & Belgici laudātur. Creticus carnosissimus, longissimus
internodij, lentissimus si calfiat. Toxicus, id est sagittarius, ob excellētem vsum
eius à Theophrasto dictus, nūc scriptorius, ex insula præcipuus, nec aliunde fer-
me expetitur. Omnibus præferuntur Indi, vt qui hastarum quoq; vicē præpila-
ti, hoc est cuspidibus additis præbeant: ijs amplitudo arborea est. Nec dubitatur
longitudo subrectarum triginta fere passus: humi verò serpentium, quinquagin-
ta: crassitudo cubitorum ternūm, quæ tamen Strabo non credidit. Diodorus in
australi quadam insula æquinoctiali plaga scribit arundines haberi plurimas fru-
ctum candidum eruo similē ferētes, è quo suauissimus panis conficiatur. Aequè
vt arbitror fabulosum atq; illud, quod in eadem insula duas nasci tradit herbas,
supra quas iacētes placidissimo somno moriantur. In Aethiopia certe populi ra-
dicibus arundinum in farinam tritis victitant, & ob id Rhizophagi nominātur.
Spissius mari corpus Indi tradunt, fœminæ capacius. Nauigiorū etiam loco sin-
gulis earū internodij circa Acesinen maxime amnem ternos homines capiente
alueo. Syringias totus concavus, ita dictus quia fistulis vtilissimus, quoniā nihil
sit ei cartilaginis atq; carnis, vt Plinius existimat. Dioscorides crassa eum carne

descripsit. Tibialis, Orchomenius, idémq; Auleticus, cōtinuo foramine peruius est. Fruticosissimus donax, non nisi in aquaticis natus, latine canna: quanquam Columellæ canna graciliore & degenerem significet arundinē. Præfertur aquaticis, siccus. Laconicis folium variū, & ab ima parte densius, tunicis longioribus, quales circa stagna, dissimiles amnicis. Est & obliqua arundo, non excelsa sed iuxta terram fruticis modo se spargens, suauissima teneritate pecori, ab aliquibus vocatur Elegia. Zeugitæ, calami dicuntur, cum in amplitudinē aucupatoriam adolefcunt. Auletici, lacu Orchomenio, influente Cephiso amne, permanētēq; anno, celerius autē recedente. Graciliores, appellantur bombycinæ. horum generum foeminae, spadones & eunuchiae appellari solitæ, folio latiore, candidiore, nulla vel modica lanugine. Hinc erant armamēta ad cātus inclusos, quæ Græci zeuge, id est iugamenta siue paria, ad dextrā & sinistram tibiam vtilia vocabāt. Cædi solebant tempestiuè vsq; ad Antigonē tibicinem, cum adhuc simplici musica vterentur. Vtiles in trimatu apertioribus earum ligulis ad flectendos sonos. Est & aucupatoria & piscatoria arundo. Musicæ arūdines ex insula Siciliae Thermitano agro sita laudantur. Sunt & aliæ sine nominibus arundines proceritate, breuitate, crassitudine, exilitate, similibusq; distinctæ: adeò vt vigintinouem genera demonstrasse se Plinius memorat. Dioscorides paucioribus est contentus. Sagittaria quam naston, hoc est farctam appellat: itémq; thelys appellatur, qua foemina intelligitur, ex qua ligulæ librorum cæduntur. Tertia syringias dicitur, crassiore callo, dēsiórq; geniculis, vnde scriptorius calamus. Amnica & in aquaticis nata, donax vocatur. Ab aliquibus arundo Cypria, corpulenta hæc atque caua. Est & quæ phragmitis nomen habet, tenuata leui fastigio in cacumē & candida, vulgaris hæc & omnibus nota. Porro mira arundinis & filicis discordia: vtriusq; radix contrita & imposita stipem alterius eicit infixum corpori. Arundinem exarari filice vomeri imposita præcipiunt. Aiunt etiam filices arundine sectas non renasci, aut exaratas vomeri arundine imposita. Italicæ arundinis vsus ad vineas maxime. Cato eā feri iubet in humidis agris bipalio subactō prius solo, oculis dispositis interuallo ternorū pedum: magna cum altero genere concordia. Siquidem optimè corruda vnde asparagi fiant seritur, vbi adsint arundines, talem inter se ineunt amicitia. Arundo dilutiore solo gaudet: seritur bulbo radicis quem alij oculum appellant, dodrantali scrobe, interuallo duūm pedum & semipedis, reficiturq; ex sese vetere arundineto extirpato: quod vtilius reperiunt quam castrare. Nanq; inter se radices serpunt, mutuóq; discursu necantur. Tempus inserēdi priusquam oculi arundinū intumescant, ante Calendas Martias. crescit ad brumam vsq;, desinitque cum durefcere incipit. Hoc signū quod tempestiuam habet cæsura: & hanc quoties & vineam, fodiendam putant. Seritur & transversa non alte condita. Erumpunt singulis oculis totidem plantæ. Seritur & deplantata pedali sulco, binis obrutis gemmis, vt tertius nodus terrā attingat prono cacumine, ne rores concipiat. cæditur & decrefcēte luna. Vineis anno siccata vtilior quàm viridis. Viuacissima est, nec vllum recusat solum. Prosperius resolutō quàm denso, humido quàm sicco, vallibus quàm cliuis, fluminum ripis, & limitibus ac vepretis commodius quàm medijs agris deponitur. Seritur & talea calami, nec minus toto prosternitur corpore. Bulbus tripedaneis interuacantibus spatijs obrutus, celerius maturam perticam præbet. talea & toto

anno ferius prædicto tempore euenit. Sed siue recisa in dupondiū & semissem talea, siue totæ arundines prostratæ deponantur, extent earum cacumina oportet. Quòd si obruta sunt, totæ putrescunt: quæ verò integræ sternuntur, euandam humilémq; & exilé arundinē adferunt. Cum consenuit repastinandum est. Senectutis indicium est, cum vel exaruit situ & inertia plurium annorū, vel tanta densatione vt gracilis arundo prodeat. Sed illud de integro refodi, hoc intercedi & discarificari debet, quod opus, rustici castrationē vocant: quæ tamē arundineti resectio cæca est, quia non appareat in terra quod tollendum sit, aut relinquendū. Tolerabilius arundo castratur antè quàm cæditur, quatenus calami velut indices demonstrāt quid eruendum sit. Tempus repastinandi & conferendi est prius quàm oculi arundinum egerminent. Cæditur post brumam: nam vsq; in id tempus incrementum capit, actum compescitur. Macies eius vel cinere vel alio stercore iuuanda: propter q̄ plerique cæsum incendunt arundinetum. Arundinis, vt ad vires transeamus, radix contrita & imposita stipem corpore extrahit: item arundinē filicis radix. Arundo Cypria, quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat: itē putrescētia. Folijs eius ad extrahendos aculeos vtuntur: efficacius, & cōtra ignes sacros collectionésq; omnes. Vulgaris arundo extractoriam vim habet, & recens tusa, non radice tantum: multum enim & ipsam arundinē valere tradunt. Medetur & luxatis & spinæ doloribus radix in aceto illita. Arundinū lanugo illata auribus obtundit auditum. Vulgaris huius, vt Dioscorides tradit, radix per se aut cum bulbo suo spicula corpori infixæ aculeósq; extrahit. Luxata & lumborum dolores cum aceto mulcet: folijs viridibus tuis medetur ignibus sacris, omnibúsq; inflammationibus. Corticis cinere cum aceto perlito alopeciæ emédantur. Paniculæ lanugo si in aures subierit, exurdat. Arundinis Cypriæ eadem est opera.

¶ *Auellana nux.*

Cap. LV.

Auellana nux seu corylus radice est tenui, altissima, viuaci & robusta, caudice multis internè stolonibus fruticante, supernè ramis brachiato, virgis breuibus, sine alarum sinu enodibus, crassi sq; nonnullis, folijs alni, sed latioribus per ambitum serratis: materie admodum lenta, cortice summo tenui, pingui, maculis albis vario: medulla tenui & flaua, quæ demi possit. Florere negant hanc aliqui, sed floris vice quosdam in ea peculiare iulos erumpere. siquidem fructu iam caduco, callus vix modo, magnitudine vermis grandiusculi pinguis emergit, singulari pediculo, quem vocant iulum. Dehiscit ineunte vere ac defluit cum folia profiliunt, callo squamatim compactili propendente, consimili omnino sorte, qua cachrys in robore, abiete, cæterisque amentiferis prodit: is nucis pineæ viridis & nouellæ rudimentum exprimit, nisi quòd tereti prope modū crassamento tendit, tripollicari longitudine crescens, & flauescens vere. Decidit cum folium emicat, tum calyculacea tegumenta totidem, quot iuli supra pediculum exeunt, eorūmq; singulis nuces singulæ insunt. Hæ molli primum calyculo leguntur, mox lignoso quidem, sed fragili putamine, cui tenuis subest membrana, rotundum inuoluens nucleum, in cuius vmbilico peculiaris alter includitur nucleus. Rara videtur fuisse Theophrasto, qui tam anxie singulas eius partes consecratur: apud quem eadem esset quæ alnus, nisi & folio esset

latiore, & fructum ferret. Duo eius fastigia, syluestris prorsus natura, quoniam hyemis patientissima, & montibus magna ex parte proueniat. nec vrbanae fructus magnopere quàm indomitæ præstantior, temporisq; vbertate fœcundissima atq; fruticosior. Folium vrbanae maius, & caudex procerior, melior fructus, ferratum vtriq; in ambitum folium. Ambæ bino genere constant: quædam rotunda, quædam oblonga nucem largiuntur: vrbanae candidiorem fructum, & locis aquosis, meliorem creant. Translatu nitescunt syluestres, prægraciles virgæ desquamantur, crassioresq; deraasæ interpolantur. Arborem si quis frequenter collucet, fructum meliorem copiosiorémq; ferre traditur, neglectaq; comeat in fruticem. quare tonderi reserariq; præcipiunt, sic fœcundiorem reddi: alioqui si arborefcere patiatur aliquis, in corpulentia alimentum omne sumptabit. Auellanae nuce sunt ex arbore quæ corylus dicitur. has mollis quidem integit barba, & calyx summatim fimbriatus: sed putamini nucleisque solida rotunditas inest, vmbilicus intus in medio ventre prominet. Torrentur eæ cibis. Seritur vt Didymus tradit, eo quo amygdalus modo, & tempore eodem deponitur. gaudet argillosis & vliginosis. Ex eo genere est rotunda nucula & oblonga. rotunda si eodem quo longior tẽpore pangatur, celerius comprehendet, & lætior adolescet. Nuce auellanae in magna sunt nominum ambage, quas antea Auellinas patrio nomine vocabant. In Asia Græciamq; venerunt è Ponto, ideóq; Ponticae nuce appellantur, etiam Heracleoticae & leptocarya Græcis dicuntur, nostris Prænestinae: eæ conditæ ollis in terra virides seruari traduntur. rura nostra *nucellas* & *coryelos* & *auellinas* nominant. Plutarchus scriptum reliquit, quoties coryli nucula laquearibus appensa cohærebit, scorpius in domicilia non irrepet. Montes in Gallia corylis vestiuntur, & nemora scatent: quare omnibus notiores sunt, quàm vt explicari latius desiderent. Non est omittendum, quod simplex rusticitas obseruauit, serpentẽ obtorpescere quæ coryli caudice vel furculo fuerit iccta, & tandem emori. Diocles posteritatis memoriæ tradidit, auellanam nucem minus amygdalis alere, cibis supernatare si largius estur, caput tentare: innocentiorẽ esse viridem arida. Addidit Philotimus libro quem alimentis dicauit, auellanam seu nucem ponticam ciere capitis dolorem minus iuglande, cibis extare: si tamen ignem experiatur, innocentiorẽ reddi, quòd intostu quæ noxia est pinguitudo, tollitur. Auellanae capitis dolorẽ faciunt, stomacho aduersantur, ipsũmq; inflationibus distendunt. Tostæ destillationi medetur. Tritæ in aqua mulsæ, & potæ veterem tussim leuant. Quidam adiiciunt grana piperis: alij è passobibunt. Pinguedini conferunt plus quàm sit verisimile, & præter fidẽ corpulentiam augēt. Alopecias pilo restituunt exceptæ axungia vel vrsino seuo. Authores sunt cæsiõrum oculorum pupillam infantibus denigrari, cinere putaminum ex oleo sincipiti consperso.

¶ *Balanus myrpsice.*

Cap. LVI.

Balanus myrpsice, hoc est glans vnguentaria, fructus est arboris myricæ similis, magnitudine auellanarum nucum, cuius ex cortice expresso, quemadmodum ex amygdalis amaris, excipitur liquor, quo in pretiosa vnguenta vice olei vtuntur. Nascitur in Aethiopia, Thebaide, Arabia, & quæ secus Iudæam Petra

dicitur. Præfertur recens & farcta: itē candida, & quæ facile à putaminibus soluitur. Plinius myrobalanū appellat Troglodytis & Thebaidi & Arabiæ quæ Iudæam ab Aegypto disternat cōmune, nascens vngueto vt ipso nomine apparet. Quo item indicatur & glandem esse arboris heliotropio simili folio: fructus magnitudine auellanæ nucis. Ex his in Arabia nascens Syriaca appellatur, & est candida: contrā in Thebaide, nigra. Præfertur illa bonitate olei quod exprimitur, sed copia, Thebaica. Inter hæc Troglodytica vilissima est. Sūt qui Aethiopicam ijs præferant, glandē nigram nec pingue, nucleóq; gracili sed liquore qui exprimitur, odoratori, nascentē in campestribus: Aegyptiam pinguiorē, esse, & crassiori cortice rubentē, & quauis in palustribus nascatur, breuiorē ficiorēmq;. Ediuerso Arabicam viridem ac tenuiorē, & quoniam sit mōtosa, spissiorē. Longe autem optimam Petræam ex quo dictum est oppido, nigro cortice, nucleo candido. Vnguentarij, tantū cortices premunt: medici nucleos tundunt, affusa eis paulatim calida aqua. Ad myrobalanum non ineleganti disticho alludit Martialis canens,

Quod nec Virgilius nec carmine dixit Homerus,

Hoc ex vnguento constat & ex balano.

De folio non bene conuenit inter authores. Theophrastus, nisi codex librariorū lapsu sit mendosus, myrti assignauit: Dioscorides myricæ, Plinius heliotropij. Balanos à Theophrasto dicitur arbor à fructu nomē trahens, grandis, incorrupta, sed contorta. Fructus putamine contuso vnguētarij solent vt odoris gratia nucleis inutilibus, glans magnitudine cappari similis, materies robusta, vsu præcipue nauali in Arabia nascēs. Galenus vnguētarios institores vt scribit expressæ carnis succo, medicis quoq; vtilem esse carnem eius pro vomitorio sumentibus adfirmans. Hippocrates Aegyptiæ meminit. Sed multum à veritate mihi deficere videntur, qui nucem odoratam, quam vulgo dicunt *moschatam*, hac glande vnguentaria comprehendere putent, longe profecto differentem, & veteribus, vt existimo, prorsus incognitam. Aegyptia reliquarum modo ossa nō habet in balanis. Aluum & menses sistit in vino austero, & vulnera conglutinat. Dioscoridi glans vnguentaria lienem consumit trita imposita drachmæ vnus mēsurā. Illinitur & foris cum erui farina & aqua mulsa podagris. Psoras & lepras ex aceto exerit. Vitiligines & cicatrices nigras reddit colorum cum nitro. Lentigines, varos & papulas in facie cum vrina emēdat, vomitiones mouet, aluū soluit ex aqua mulsa, sed stomacho aduersatur. Oleū ex ea vētrē ducit. Cortici natura spissantior. Succus expressæ additur smegmatis, quæ contra scabritias cōponuntur.

☉ *Bdellium arbor, & lachryma.*

Cap. LVII.

Bdellium quod alij brochon, alij malathram, alij maldacon appellant: in Bactris quondam nominatissimum, hodie in Arabia & Scythia. Arbor est nigra, oleæ magnitudine, folio roboris, fructu caprifici, nec insuauis. Manat ex eo humor, quem officinæ eo nomine norunt, quippe bdellij. Galenus duo fecit fastigia, Scythici & Arabici. Scythicum nigrius resinosiúsq; Arabicum translucidius & siccius. Esse autē debet amarū gustu, simile ceræ, vel taurino glutini, translucidum, interius pingue: cum fricatur, & cum incēditur, odoratum. Ad tactū si subigatur mollescens, liberum cortice, sordibus exutū, gustu

amaro citra acorem. Alterú genus inquinatum, nigricans, grandioribus glebis. Adrobolon vocatur conuoluulum in offas, & aduectum ex India. Tertium à Petra municipio arido simile, resinaceum, colore propemodum liuido, cui secúda bonitas traditur. Nascitur in Arabiáq; Indiáq; ac Babylone. Quod in Media gignitur, Parthicú vocant: Bactriano facilius, crustosius, amariúsq; & gummosum. Bactriano nitor ficcus, multíque candidi vngues, præterea suum pondus: quod si grauius fuerit aut leuius, vitium est. Adulteratur gummi: proditur fraus gustu, minori amaritudine: itē olfactu, odore minus iucundo cum vritur. Vitia: ri nuce amygdala Plinius tradidit, cætera eius genera cortice & scordasti, ita vocatur arbor æmula gūmi. Sed deprehenditur odore, colore, pondere, gustu, igne. Bdellium excalfacit, emollit gutturosis tumores & duritias, item hernias, quæ scrotum copioso humore distringant, & turgenteis aqua ramices discutit: sed ieiuna hominis salua soluendum præcipiunt. contractas aperit vuluas, locorúmque spiracula laxat. Suffitum subter vel impositum partus humorémq; omnem ex vtero detrahit. Calculos potu comminuit, pellit vrinam. Contra tussim & venenatorum morsus vtiliter datur. Ad rupta, vulsa, laterum dolores probatur: errabundos discursantésq; spiritus coerces: malagmatis contra duritias neruorum nodósque commiscetur.

¶ *Betula.*

Cap. LVIII.

Betula Græcis *semyda*, Theophrasto folio est *carye* dictæ, sed paulo angustiori, cortice versicolore, materie læui, non nisi ad baculos vtili. Plinio gallica est arbor mirabili candore atque tenuitate: terribilis magistratum virgis, eadem circulis flexibilis, item corbium sportis, & ligaturis vtilis. Bitumē ex ea Galliæ excoquunt. scutis item faciundis apta, quæ plaga contrahit se protinus, clauditque suū vulnus, & ob id contumacius transmittit ferrum. Gaudet frigidis, nostri hodie *beulam* extrita t litera nominant, rura *bouletum*. Namque vt olim Romanorū magistratum fascibus minax, sic & hodie virgeis pædagogorum sceptris pueros terret. Siquidem folio est fagino, præter quàm paulo angustius est, trunco enodi, cortice versicolore, materie læui atque candidissima, virgultorum eximia tenuitate. Cortex ignem facillimè cōcipit: ideò rura lucernarum vice succendunt. reddit flagrans pingue quoddam & oleosum. In medicina nullius, quod etiamnum legerim, vsus, baculis tantum & scopis nascens.

¶ *Brathys, siue Sabina herba.*

Cap. LIX.

Brathys, quæ Latinis ex vulgo herba sabina dicitur, frutex est topiarius, immortali coma virens, patulo fastigio, iuniperi similitudine, folio quidem aspero, sed minus aculeato & frequentiori: odore non iniucundo. Græci bifariá digerunt, vt altera sit tamarici folio similis, altera cupresso: priori spinosior quàm cupresso frutex: odore graui, acuto, gustu feruente, breuis atque in latitudinē fusior, qua ex re quidam Creticā cupressum dixere. Vtilis ad suffitus pro thure assumitur. In medicamentis verò duplicato pondere eosdem effectus habere, quos cinnamū traditur. Gallinacei generis pituitas fumo huius herbe sanari produnt. Sabina herba propagine feritur & auulsione. aiunt facē vini aut è parietibus latere tuso mire ali. Similis herbe huic sabinæ est selago. Hanc

contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorū, & contra omnia oculorum vitia fumū eius prodesse. Sed legendam præcipiebant dextra manu, nudis pedibus, sacro factō priusquam eruatur, tanta erat magorum vanitas. Sabina nomē ubiq; retinuit, in quibusdam Galliæ tractibus *sauimera* nominatur. Folium vtriusq; nomas compescit, collectiones minuit, carbunculos ad suppurationē perducit. Cum vino pota sanguinē per vrinam exigit. partus emortuos tam appositu quā suffitu extrahit. Illinitur igni sacro. Cum melle & vino pota regio morbo medetur: vnguentis adiicitur, quæ excalfaciundo sunt, priuatim gleucino, quod musteum dici nostris potest. Calfacit & exiccat abscessu tertio, particulisq; tenuibus valet. Brutes arbor est soli Oriēti cognita, neq; Latinis adeo celebrata, cupresso fusæ similis, albicantibus ramis, odore cedri cum accenditur. Tradit Claudius Cæsar fumum eius contra alia ligna esse remedio, Parthos folia potionibus aspergere, nasci vltra Pasitigrim in finibus oppidi Sitacæ in Zagro monte. Sunt qui hanc in Europa atq; adeo Gallia iam nasci existiment, essēq; alterum sabinæ genus; nec profecto longè ab ea dissidet. Addunt & quadam tenuis tum odore tum colore immutatam, quia & cælum & solum inuectu quoq; mutauerit. Huc facit etiam, quod rudimētum nominis Græci brathys luxatis literis & aspiratione summotā videatur elucere.

¶ *Buxus.*

Cap. LX.

Buxus arbor est hoc nomine vel Gallis nota ligni pallore atq; duritia, maliproceritate, folio myrti, exiguo, cōcauo, subrotundo, fronde perpetua, topiario vsui accommodatissima, ac tonsili, flore herbaceo, semine rufo ac rotundo, omnibus animantibus inuiso. Buxus montes amat, in planisq; recusat nasci, tardissimo ferè omnium germine sed auctu facilissima. Immortali coma viret, nec ei decidunt folia. Spississima & densissima ex omni materie, eadēmq; grauissima: ideóq; in aquis non fluitat, neq; cariem neq; vetustatem sentit. Pyrenæis ac Cytoro mōtibus plurima, ac Berecyntho tractu, crassissima in Corsica, flore non ferēdo, quæ causa amaritudinis mellis. In Olympo Macedoniae gracilior & breuis, frequentia nodorum incommoda, aliubi paucissimis. Gaudet frigidis & apricis. Ligni quoque duritia, quæ ferro nec flamma nec carbonibus utilis. Ponderosa quia densa, nec arefacta quidem leuis redditur. Medulla constat, qua carere putatur, sed paruam incertiorēmq; gerit, quæ haud distincta spectetur. Quamobrem sunt qui non in medio sed per totum lignum dispersam esse adfirmant, è qua sumptuosarum valuarum cardines facere artifices solent. Imprimis materies honorata buxo est, raro crispanti, nec nisi radice. Ad malleos & terebellū valens, eaq; sculpunt simulacra: nunc sola pectinum dote commendatur, & ad plaustrorum axeis, & aratorum buras. Fiunt & ex ea tibiæ multiforates, & pyxides, quibus nomen dedit. Nam quod nos buxum, Græci pyxon dicunt. Plurima ubiq; buxus. Nam vt Plinio placet, semen suum, & granum quod carthegon vocant, & à septentrione viscum, à meridie hyphear. Arbor magnitudine non excellit: nascitur locis algentibus & asperis. Maximam & pulcherrimam crassamento & proceritate cæteris præstantem in Cyrena prouenire Theophrastus est author, ideò mel esse insuaue, & buxū olere. quanquā Plinius Pyrenæis montibus legisse videtur, nisi in altero médum sit vi-

cinitate vocabulorum enatum, quod fere suspicor. Buxum auulsione claua, furculis in seminario depositis ferendam Didymus tradidit, locisq; eandē humidis lætari sempiternaq; coma frondere. Nullus buxi in medicina vsus: folio tantum cum materiei scobina & lixiuio capillum rufant.

¶ *Castanea nux.*

Cap. LXI.

Castanea Græcis dios balanos, hoc est Iouis glans vocatur, cum tamen iuglandis appellatio nucibus tantū regijs dicata sit à nostris. Nuces vocamus & castaneas, quanquā accommodatiores glandium generi, ideóq; apud Græcos appellatur glandes Sardinianæ, quòd inibi prouenere primūm. Armatū ijs echinato calyce vallum, quod inchoatum glandibus, in quo quibusdā trimpertus includuntur. Arbor est vulgo nota, iuglandi haudquaquā absimilis, folio tantum venosiore & fimbriato, nuce intus solida & plurimū plana, triplici tegminis ambitu septa, membrana primum amara, mox lento cortice, demū echinato calyce. Plura earum genera, Tarentinæ faciles nec operoso sunt cibo, planæ figura sed minus tractabiles. Balanitides rotundiores sunt, purgabiles maxime ac sponte profilientes. Salarianæ puræ ac planæ. Corellianæ laudatiores, & Meteranæ ex corellianis factæ, rubenti cortice. Triangulæ, & populares nigræ, quæ vocantur coctiuæ, minima laude. patria commēdatissimis Tarentum, & in Campania Neapolis. Cæterę suū pabulo nascuntur, scrupulosæ corticis, intra nucleos quoque ruminatione. Proxima corpori membrana in ijs nucibus, ni detrahatur sapore infestat. torrere has in cibis gratius. Molitura quoque præstant, ieiunio sceminarū, quandam imaginem panis, & vbiunque frugum aliarum deficit annona. De flore varia est sententia. Alijs nucamentum eius vice putant propendere: alij florere credunt. Castanea mōtibus exultat, quòd frigoris sit cupida, campestribus interdum degenerat: aquas odit, ineunte vere germinat, feriuq; Vergiliarum obitu fructificat. hac plerique montes scatent. Castanea stabiliendis vitibus habilis: nux eius in repastinato posita celeriter emicat, & post quinquennium caesa, more salicti recreatur, atque in palum formata ferè vsque in alteram cæsonem perennat. Puram terram & resolutam desiderat. sabulonem humidum vel tofum non respuit, opaco & septentrionali cliuo lætatur, spissum solum & rubricosum reformidat. Seritur per totam hyemem, & depressis fulcis committitur, in altitudinem dodrantis. Sed breues arundines ab latere panguntur, vt per hos sationis indices cautius fodi, & runcari possint. Bima iam semina transferri queunt: sed vacuitas binūm pedum relinquatur, ne densitas plantulas emaciet. Subterraneis animalibus sicuti muribus & talpis infestatur, propter quæ sæpe nouella castaneta caluescūt. Syluæ melius nucibus quàm viuiradicibus instituitur. Dumosi glareosiq; mōtes glandem magis quàm castaneam postulant. Castanea vt Damegeron memoriæ prodidit, sabulosis & sitientibus gaudet. diligit & frigidum cæli statum, sed tepidum non recusat, si humor assenserit. Delectatur cliuis & opacis regionibus præsertim in septentrionē versis. Seritur viuiradice & nuce. Sed prior modus longè tutior, quòd bima fructum reddat. Pangitur ab æquinoctio non modo stolone & furculis, sed auulsione & viuiradice, quemadmodū olea. Verum fructus amygdalo & nuce longè secus sursum mucronem habens.

Eligendæ sunt castaneæ, quæ fulcis destinantur, grandes & maturæ: quæ & si re-
 centes sint satæ, melius respondebunt. Sed vt ad veris initium seruētur illibatae,
 in vmbra ficcari debent expansæ: dein in siccum locum translatae, in cumulum
 redigantur, quem arena diligenter operiat. Tum integrarum probatio est, vt in
 5 frigidam mittantur: siquidem quæ sanæ sunt, merguntur: supernatat quæcunq;
 vexata est. Sunt qui in vasculis seruāt, arena pariter indita. Quærit solum facile,
 necnō arenosum, vel carbunculū, vel tophi quoq; farinā, quamlibet opaco, septē-
 trionali, & præfrigido situ vel etiā decliui. Recusat eadē gallicā, rubricam, cretā,
 omnēmq; terræ fœcunditatē. Seritur etiam nuce, sed maxima nō prouenit, nisi
 10 quinis acruatim fatis. Perfringi solū debet ex Nouēbri mense in Februariū, quū
 solutæ cadunt ex arbore, atq; subnascūtur. Interualla sint pedalia, sulco dodran-
 tali. ex hoc seminario in aliud binæ transferūtur, pedali interuallo. Propaginibus
 facillimè prouenit. nudata enim radice, tota in sulco prosternitur: tūc ex cacumi-
 ne super terrā relicto renascitur, & alia ab radice. Sed translata nequit hospitari,
 15 pauētq; nouitatē: biēnio ferè postea profilit. ideo nucibus q̄ potius radice plātaria
 cædua complentur. Cultura nō alia q̄ supradictis fodiendis, supputandisq; per
 bienniū sequēs: de cætero ipsa se colit, vmbra stolonos superuacuos enecāte. Cæ-
 ditur intra septimū annū in pedamēto. Sed quæ ex bifida stirpe fiūt, durant vsq;
 ad alterā suæ syluæ cæsurā. Castanea pedamētis omnibus præfertur facilitate tra-
 20 ctatus, perdurādi peruicacia, regerminatione cædua vel salice letior. Duo casta-
 nearū apud nos obseruantur genera: quædā altiles multo maiore corporis tuber-
 culo, quas vulgus vocat *marones*: aliæ longè minores & veluti feræ. illæ lautiores
 diuitū mēsas claudunt, hæ pauperū saturant ieiunia: illas cineribus obrutas prius
 torrent igni, has in aqua excoquunt ad satiandā plebeiam auiditatē: vnde popu-
 25 lares & coctiuę Plinio vocātur. Castaneæ prius q̄ cineribus credātur, ferro vulne-
 rari debent, vt plagæ hiatus spiritus igne citatus euadat, alioqui flagrātes flamma
 magno cū crepitu profiliūt, assidētū periculo. Flatus itaq; ijs angustijs elisus à no-
 xa vindicabit, impetu in sibilū abeunte. Non desunt, qui coctiuas esse castaneas
 cēseant, tuberosos fructus, in stagnātibus aquis enascentes, quibus nō astipulor.
 30 Herba apud nos in residibus aquis prouenit, caule prælongo, tenui, folijs trien-
 talibus, angustis: partim in aqua conditis, partim emergentibus, in cacumine den-
 sa cōgerie stipatis, summisq; super æquor aquæ radiatim decussatis. è medio ala-
 rū sinu fructus magnitudine iuglandis erumpit, triangulari forma, opertus nigro
 cortice, qualis castaneas tegit, muricato leniter ambitu. interius candidū corpus,
 35 gratū cibus: sed crudo gratius decoctū, siue aqua siue pruna. Caducus is enatat vn-
 dis, & impulsu v̄ti propellitur in ripas, vbi à rusticis legitur. qui sedit in imo, quū
 laxatis emissarijs aqua fuerit exclusa, suibus obijcitur: siquidē ad eū gregatim cō-
 currūt, nec aliunde magis quàm huius esu saginātur, mirè enim ab ijs expetitur.
 Qualis fuerit flos, nondum mihi licuit vidisse. Fructus cute cingitur scrupulosa,
 40 cartilagine intus dulci, sapore ferè castanearū, Gallicum vulgus *saligos* nominat,
 interdū quod tegmē sit veluti corniculis septū, *cornuellas* appellat. Sūt qui *trufas*,
 quasi è tuberū genere sint, malūt nominare: sic enim lingua nostra vocitatur, nec
 ab re. Cōstat enim aquę saginā in eū callum cōglobari, argumēto q̄ nusquā vadis
 erumpit, nisi ad quæ cælestiū aquarū impetu pinguitudinē secū rapiēte, ea deuol-
 45 uatur vligo. Cæterū *trapas* aliqui nominarunt, quo nomine murices intelligūtur,

& Græcis tribuli: quare in aquatici tribuli censum putamus referendū. nanq; pro-
dit in stagnantibus, aut pigro lapsu repentibus vndis, quinūm amplius cubitorū
altitudine, vltimo super aquas extāte folio, longo pediculo, aculeis sub aqua mer-
sis, caule parte summa crassiori, inferna graciliore: quæ capillamētis quibusdam
fruticat. fructu atro ac vehemēter duro, aliās cibis nō ingrato, cuius nucleo non-
nusquam panē conficiunt prædulcē. Fructus capitulo tribuli, qui villarum septa
obsidet similis est: sed obtusioribus armatur aculeis, de quo, cum de tribulo age-
mus, differendū nobis latius erit. Castaneæ seruātur vel in cratibus dispositæ, vel
intra sabulonē, ne inuicē tangantur, immersæ: vel in vasculis fictilibus nouis con-
ditæ & loco sicciore defossæ: vel inclusæ virgeis ex fago receptaculis, & lutatæ vt
spiracula non relinquas: vel hordei paleis immūdissimis obrutæ: vel palustri vlua
figuratis densioribus sportis reclusæ. Sunt qui filo transfixas cumulatim, & igni
detostas adseruēt. Castaneæ vehemēter sistunt ventris & stomachi fluxiones. san-
guinē excreantibus profunt, carnes alunt. Sed capitis dolores creant: inflationes
pariunt, cōcoctu difficiles, tostæ tamē crudis innocētiore sunt. Arefactæ multū
noxæ remittūt: tritæ cum melle & sale rabiosorum canū morfibus imponuntur.
Mammārū duritias discutiūt, cum hordeaceo pollinē & aceto impositæ, iisq; vi-
no maceratis, & cum farina subactis pelli vice vtuntur, ad supprimendos mēses.

¶ Cedrus.

Cap. LXII.

Edrus Gallis præterq̄ nomine, omnino ferè ignota est, vtpote alibi
quàm trans maria nasci fastidians. Arbor est iunipero non absimi-
lis, radicibus raris, per summa terræ dispersis, folio duro, acuto mu-
crone, capillato, spinoso, pungēte, ramo so: ligno contorto, nodo-
so, frequentibus alis, medulla rubente, odorata, baccis myrti fla-
uis, hilaribus, odoratis, esculentis, nouo fructu per autumnū cum anniculis pen-
dente. Saxosis & frigidis locis gaudet, solūmq; consimile quærit. Folia non deci-
dunt cedro, sed perpetua coma viret: qua, si castretur decacuminata, cōfestim vt
aiunt, interit: nec postea regerminat. mōtes eadē amat. In Cypro maxima proue-
nire traditur, nempe centū triginta pedū longitudinis, crassitudinis vero ad qui-
nūm hominū complexum. In Syriæ quoq; montibus tanta crassitudo fertur, vt
homines terni caudicē amplecti nequeant, tam inibi longitudine & crassitudine
præstat. addunt pulchriores & ampliores in hortis comperiri. De cedro varia au-
thorum sententia. Theophrastus duo eius præcipua fecit fastigia, alteram Phœ-
niciam, alteram Lyciam appellans, iunipero similes, nisi quòd folium cedro acu-
tum, spinosum & durum: iunipero simplicius, mollius, excelsior & hæc quàm
cedrus. Alij vtranq; cedrum vt inquit, nominant: sed quæ propriè sit, acutam ce-
drum vocare malunt, id est oxycedrum. nodosæ ambæ, alis frequentibus, ligno
contorto. Cedro æterna materies, ne cariem quidem vllam sentiens: iunipero
spissa, breuiq; putrescens cum cæsa fuerit. Vtriq; medulla rubet, sed odorata in
cedro. Fructus cedro myrti magnitudine cernitur, flauus, odoratus, suavis gu-
statu: iunipero niger, astringens sapore, & præ nimia acerbitate ingustabilis, du-
rans annum, prius non decidens, quàm subnascatur alius. Arcades fructus in ea
ternos eodem haberi tempore confirmant, id est anniculos qui nondum matu-
rescant: & bimos itē maturos quidē, sed qui gustati respuantur: trimos qui mandi

possint. Satyrus vtranq; sibi à rusticis allatam, sine flore, cupresso similes, scabri-
ore tantum cortice. Radices solutæ summa cute ambabus hærent. saxosa loca
& argentia sequuntur: hæc Theophrastus. Plinius longè aliter sentit, quippe qui
notas iuniperi cedriq; cõfundat. Cedri summa genera duo facit, maioris & mi-
5 noris discrimine. Minoris species binæ, lycia & phœnicia, iuniperi similitudine.
differunt folio: nam quæ acutum, durum, spinosum habet, oxycedros, inquit,
appellatur, ramosa & nodis infesta: altera odore præstat. fructum ferunt myrti
magnitudine, dulcem sapore. Et maioris cedri duo genera, quæ floret, fructum
non fert: fructifera non floret, & in ea antecedentem fructum nouus occupat.
10 Semen eius cupresso simile. quidam cedrelaten vocant, ex hac resina laudatiss-
sima. Dioscorides fructus myrti similitudinem cedro maiori ex qua pix funda-
tur, non minori, tribuit. crassiusculam resinam fundit ad faciendas pices com-
modissimam: ex ea simulacra factitarunt, sicut ex oleaginis radicibus minora.
Solet materies humorem reddere, & omnis etiam quibus oleosus inest liquor:
15 quapropter simulacra quoq; deorum visa sunt aliquando sudasse. Optima clas-
sibus, nauigijs, & triremibus, neque non domiorum tectis: quippe quum ipsi in-
sit æternitas. Plurima in Cilicia, Syriæque profilit: sed laudatissima in Creta, A-
phrica, & Syriæ montibus, quæ inibi vsque eò crassescit, si Theophrasto credi-
mus, vt quinque hominum complexu cingi nequeat. Cedri nidore supplicabat
20 antiquitas, quòd suorum fruticum in sacris fumo conuolutum nidorem tantum
nouerat, cuius peruncta materies nec tineam, nec cariem sentit. Ideò cedratos
olim libros Hemina tradidit, quòd eos nulla attingeret tineam, neq; etiam vetusta
tem experiretur. Rimam, fissuramq; non capit, quoniam sponte adacti clauis te-
nax non est. E cedro oleũ nascitur, quod cedreum dicitur, quo reliquæ res cum
25 sunt vnctæ, vt etiã libri (quantũ Vitrũuio placet) à tineis & carie non læduntur.
Arbores autẽ eius sunt similes cupressæ foliaturæ, materies vena directa. Ephe-
si in æde simulacrum Dianæ, & lacunaria ex ea, ibi & in cæteris nobilibus phanis
propter æternitatẽ sunt facta. Nascuntur hæ arbores maximè Cretæ, & Aphri-
cæ, & nonnullis Syriæ regionibus. Similis in Arcadia est arbor odorata, frondis
30 æternæ, frutex in Phrygia pusillus, arborescensq;: nunquam hæc à Theophra-
sto cedria, quatenus arbor est, dici putatur: quatenus frutex cedris, à Theodoro
Gaza cedrula vocatus. Cedria vt Theophrastus est author, dissidet à cedro, ar-
bor folio pungente, mucronibus perinde vt cedrus. Hippocrates cedrim Creti-
cam fœminarum incommodis auxiliari scribit in lacteo vino, ænogala vocant,
35 quod nonnulli tepidum interpretatur. Cedrides Galeno Dioscoridiq; cedri sunt
fructus, vt daphnides lauri. Minus vrunt q̃ cedrus os gustantis, vt mandi quoq;
possint. Si copiosius edantur, caput tentant, & dolorẽ creant, interanea vellicatu
torquent, Galenus author. Cedria modo cedri pix, modo cedri resina nomina-
tur, è cedro magna quæ cedrelate dicitur emanãs: ita vt si propriè sit loquendũ,
40 nihil aliud sit, q̃ cruda cedri lachryma. Cedriũ verò succus est cedri è teda eius
conciisa furnis, qui primus aquæ modo fluxerit in canali. nanq; sequẽs liquor iã
pix, nõ cedrium vocatur. Sed nunc pro resina, nunc pro sudore tedarum, nunc
pro pice confundunt authores, cedriam & cedrium indiscriminatim nominan-
tes. Interim pro oleo cedrino cedrelæon dicunt, quod fit ex malis cedri, vt Pli-
45 nij verbis vtat. Omnino enim ijs quanquam diuersis, eadem tamẽ inest natura.

Columella cedrium liquorem nominat, Galenus oleosam cedream mauult appellare, viribus cedria mitiorem, qua rustici (vt ait) illata inter tondendum ouibus vulnera linunt, vt parti quam forfice deglubunt, medeantur. Eadem aduersus scabiem, & ricinos hæretes vtuntur. Libri cedrio inuncti, à tineis & carie vindicantur. Damnat vsum eius Plinius propter ancipitè naturam viuientia corrumpendi, & defuncta conseruandi: cum vitam auferat spirantibus, defunctisq; pro vita fit. ob hoc non censet interius vtendum. Huius tamen diuersitatis ratione perpulchrè Galenus iniuit: quia tametsi adurat, ita vt ordine quarto calfacientiu censerit meruerit, inter omnia tamè erodientia medicamèta, quæ Græci & septica & septas cognominant, infirmissimū esse constet. Proinde viuentibus admotū vitali calore adiūcto, adsumit vires & quasi acceditur, atq; ita iugulat: sed defunctis additū, putrilaginè exerit, & vitiosos humores depascit, quibus detractis corpora à labe corruptionis asserit. Galenus & Paulus cedream nominat. Cedrelatæ duæ etiā traduntur species, quæ floret, sterilis est: fructifera flore vidua, semine & cortice cupressi, triplici dotatur fructu, iam maturo, adolefcète, & recēs nato. Lignū odore suaue est, ac æterna materie, dat picē quæ cedria dicatur. Optima est crassa, pellucens, odore q̄ minimū languido, & quæ guttatim stillata coit, neq; se concreta diffundit. Defuncta corpora conseruat incorrupta. Vestes quoq; & pelles eximia calfaciendi & siccandi dote corrumpit & animalia necat. Magni ad lumina vsus, ni capitis dolorem inferret. Oculis peruncta claritatem conciliat. albugines eorundem ac cicatrices vtiliter eluit. Verminosis auribus instillatur ex aceto. Ad necanda huiuscemodi tædia, si sonant aures, aut sibilū elidunt, adfuso hyssopi decocto, strepitu expediuntur. Cauernis dentium indita frangit eos, & dolorem sedat: idem præstat, si cum aceto colluantur. Abortiuum fieri constat, perfusa ante venerem virilitate. Anginas collinere inflammatasq; tonsillas prodest. Peruncta lendes & pediculos perimit. Cerastræ morsibus ex sale remedio est. Contra venenum leporis marini bibitur in passo. Elephantijs aut linctū aut illitu medetur. Aduersus pulmonis vlcera cyathū eius sorbere conuenit. Contra vermes & tineas subter in aluum fusa præsidium est. Cedri scobe serpentes fugari certū est. Fit & ex cedria oleum, velleribus quum coquitur supra vaporem eius suspensis, & dein expressis: eiusdem ad omnia vsus. Quadrupedum, canum, boumq; scabiem exerit, si tergora viriliter eo perfrientur. Quinetiā ricinos earundē interficit, partibus vbi grassantur impositū. Contractas è tonsura exulcerationes cicatricibus claudit. Cedrides, hoc est fructus cedri calfaciūt, stomacho noxij, tussim sanant, vrinā ciunt, vtiles ruptis, cōuulsis, stranguriæ, mēsis cum pipere trito poti. Contra leporē marinum ex vino sumuntur. Delibuta ijs corpora cū ceruino pingui vel medulla serpentes fugiunt: conferuntur & in antidota.

¶ *Carpinus & celastrus.*

Cap. LXIII.

Montes diligit carpinus, descendit etiam in plana. Sunt qui in montibus enatam carpinum, in campestribus gallicam vocēt. Quamquam (vt Theophrastus est author) longè secus alij distinguant, genúsq; diuersum carpini & aceris faciant. Stagiritæ carpinū ab acere discernere solent, q̄ carpino flaua crispāq; materies sit: aceri candida, intercurfantibus neruis scatens. vtraq;

ampla, platano in findendo similis, sed carpino gracilior, macilentiorque, longior
 atque mollior, venis in longitudinem fluctuantibus, vndosa, fissilis, segmentis omni-
 bus in acutum compressis: minus tamen quam pro magnitudinis ratione ner-
 uis exundat. Cortice paulo scabriere quam tilia vestitur, subliuente, crasso, spissiore
 5 quam picea, & inflecti contumace. Radices paucas mittit, sublimes, magnaque ex
 parte crispas, riguis potissimum gaudet, & ut Idem volunt, inuentu rara est. Ei fructum
 assignat paliuro similem, sed oblongiusculum. At vero Olympi incolae carpinum
 montes potius adamare contendunt: acerem etiam planis enasci. sed montanis fla-
 uam, crispam, grato colore nitentem, corpore rariorem, & quae longe minus crispe-
 10 tur. Hanc nonnulli gallicam non acerem vocant, masculamque materiem crispioram
 esse & contortam, planisque potius exire, germinareque maturius. Carpinus auctu
 facillima, paulo ante Aequinoctium germinat: post messem, vindemias & Arcturum
 caeditur. Durissima carpini materies spissaque. Hanc itaque prius quam terebrum expe-
 riatur, macerant, quo facilius mollescens perforari queat, lectis & sumptuosiori-
 15 bus fabricis, iugisque iumentorum nascens: quapropter zygiam quasi iugalem Grae-
 cis dictam putauerim. Ea ut author est Vitruuius, quae est minima ignis & terreni mi-
 stione: aeris autem & humoris summo continetur temperatura. Non est fragilis, sed
 habet vtilissimam tractabilitatem, ideoque Graeci, quae ex ea materie iuga iumentis
 comparant, quod apud eos iuga ζυγά vocantur, eam ζυγία appellat. Galli, praeci-
 20 pue Santones, *carpium* vel *carpienum* adiectis literis appellant, retento Latini vo-
 cabuli rudimento. Reliqua Gallia *carmeni* nomen pro carpino usurpat, Vulca-
 noque potius quam lauris operibus dicat. Celastrus aeterna coma frondet. in
 planis exilit, inibi que omnium tardissime suos perficit fructus. Horret cultum,
 quem si quando patitur, degenerat. Summis gelidissimisque gaudet locis. Ce-
 25 lastri versus ad baculos & scipiones accommodus: nec plura apud Theophrastum
 de celastro leguntur.

Cerasus.

Cap. LXIII.

Cerasus arbor est hoc nomine Graecis, Latinis, Gallis nota. folio mespi-
 li, praeduro, latiore: corticis laeuore, colore, crassitudine tiliae similis: flo-
 30 re albo, pyri vel mespili, pluribus flosculis racematim congesto, faua-
 ceo, fructu rubro, diospyri figura, magnitudine fabae: quanquam acinus diospy-
 ro praedurus, ceraso mollis. haec Athenaeus ex Theophrasti sententia. Arbor de
 ramosis non est, enodior etiam aliquanto quam populus. Rami dum adolefcunt,
 alij subinde pereunt, ut qui ab imo sparguntur: alij continuo crescunt, ut su-
 35 perni. Radix multiiuga, summa telluris cute nititur, non crassa. Contortio ea-
 dem radice & corticis radicem tegentis. is meatu flexo nec complente gyrum,
 obducitur arbori, quasi mucronatim ambiat, ab inferis sursum versus in an-
 gustias sese colligens, qualis in fronde quoque ipsa descriptio est. Quum de-
 squamatur, hoc eodem modo delibrari solet: alioqui praescinditur potius quam
 40 filo eodem detrahi possit. Quin & per crassitudinem praetenuis modo folij fin-
 ditur, reliquumque durare, arborumque tueri valet: nec iactura huius, arbor ip-
 sa emoritur. Quod si totum deglubas, qui reliquus est humor, elabatur. Porro
 tunica exterior adempta, nigricat pituita quaedam mucosa: & vice eius secun-
 do anno tenuior subnascitur, priorisque damnum resarcit. Nerui ligno contor-

ti conuolutiq; in anfractus, vt cortex virgis, continuò quàm nascuntur idē mos. Theophrastus est author cerasum ad vigintiquatuor cubita proceritatis erigi, & crassam quaternis dodrantibus, siue bicubitali crassamento. Plinius ramosarum esse cerasum prodit, & etiam in quadraginta cubitorum trabes, æquali per totum duūm cubitorum crassitudine reperiri. In Gallia omnino exilior humiliorque, adeò frequens vt etiam syluæ ea scateant. Frequenter tamen tanta longitudine cernuntur. Mirum profecto cum translatitia sit, nec ante Mithridaticam Luculli victoriam, vel Italiæ nobilis, nedum Galliæ, vel Hispaniæ cognita. Is primum vexit è Ponto: nunc trans Oceanum in Britanniam vsque peruenit. Athenæus memoriæ prodidit, Lucillum Romanorum Imperatorem, postquam debellato Mithridate victoria potitus esset, primum arborem hanc à Cerasunte Pontico municipio in Italiam detulisse, fructumq; gentilitio nomine cerasium appellasse, sic Græci suis historijs scriptum reliquerunt. Veruntamen vt idem refert Diphillus Siphnius, vir arte & faciēdia celebris, longis annorum curriculum vetustior, vtpote qui Lysimachi regis successoris Alexādri ætate vixisset, cerasiorum meminit. Cerasia inquit, bonum succum creāt, sed parum subministrant alimenti. Stomacho grata sunt & eidem auxiliantur, in frigida sumpta. Sed rubentiora præstant & milesia, quòd vrinam pellant. Genera nominantur aproniana quæ maximè rubent: nigerrima sunt actia: rotunda verò cæciliana. Iulianis gratus sapor, sed penè tantum sub arbore sua, adeo teneris vt gestatum non tolerēt. Principatus duracinis, quæ Campania Pliniana nominat: in Belgica Lusitanis, in ripis etiam Rheni. Tertius ijs colos è nigro ac rubenti viridiq; similis maturescētib; semper. Sunt & laurea, quæ minus quinquennio ante, quàm Plinius commētaretur, prodierant non ingrata amaritudinis, in lauro primum infita: hinc *amarasia* dicuntur vulgò, quòd amarorē non iniucundum respiciant. Sunt & Macedonica paruæ arboris, raròq; tria cubita excedentis, & minore etiam frutice chamæcerasi. Inter prima hoc è pomis colono annuā gratiam refert, primum candidū, mox rubescit, deinde fugiens nigret. Cerasijs intus lignū est, & extra caro vt oliuis. Gallis horū malorum varia notantur discrimina. Quædam mediocri arbore interdum pumila, quasi frutice (quæ chamæcerasum dici puto) pendet pediculo breui, pomo rotundo, rubente, carne multa, molli, succosa, osse intus duro, nucleo dulci, hoc maximè grato placet acore, morosaq; laborantiū morbo palata recreat, prægnatium etiā malacijs anteq̃ maturescat expetitū. hoc Francis tantum cerasij nomē meruit, reliqua varias sortiuntur appellationes. Quædam pomo prodeūt proximo ex arbore grandiuscula, longiore petiolo, gustu multo acidiorē, & subacerbo, cætera simili, vulgus *merasia* nominat. ea nimio sui acremēto respuuntur, vt alia quæ nimia sui dulcedine fastidiū pariunt. Alia proceris arboribus exeūt, turbinatiore pomi figura longiorēq; pediculis longis, pluribus, vnà coeūtibus: baccis partim rubētibus, partim candicantibus, nonnunq̃ in totū rubris: prædulci carne, ori iucunda, fragili intus osse, nucleo non insuauis. Sed hoc malum longè acidis fugacius, primumq; in cerasiorum genere maturitatē sentit. Vulgus nunc *guinea*, nunc *guindola* vocat. Sed inter ea habentur crassiora, alta carne, prædura, magna ex parte albicantia, prædulci gustu, callo corporis nucleo pertinacius hærente, ob hoc putarim veteribus duracina cerasia nuncupari. Quæ in totum rubent, mollitia cedunt: quæ partim albicant, partim rubescunt,

cum vtrisque societate ineunt. Celerius marcescunt, quæ molliori constant carne. Inueniuntur & alia in syluis & nemoribus, nonnunquam in dumetis & cultis baccis paruis, multum infra supradictorum magnitudinem, callo carnis rotundiore, ossibus appresso, parte soli obuersa rubescente, auersa candicante, sapore dulci quidem, sed dilutiore: ruri familiaria, sponte nullo humano cultu nascuntur. Alia nigerrima, quibus succus inest sanguineus, ea vescentium manus & labra sanguine suo modo mororum inficiunt: vtraque *sessiana* rura vocant. Sed posterius hoc veteribus actianum dici putauerim, vt prius illud forsitan cæcilianum, curtato (vt in Gallia plerumque fieri solet) vetere vocabulo, cæcilianum pro cæciliano concisim proferente. Cerasium ficcatur sole, conditurque vt oliua cadis. Ratio hæc seruandi à Florentino rei rusticæ authore sic tradita est. Cerasia ante solis exortum arbore sua decerpta, in vas substrata in fundo satureia conijciuntur: dein cerasia superponuntur, iterumque alternis satureia: adijcitur nonnihil acidi mellis aliquantum dulcescentis. Seruantur itidem interiectis arundinum folijs, & in eundem modum alternatim dispositis in cado. In candenti sole vsque ad rugas ficcata, diu seruantur: item molliusculo ignis feruore passa. Cerasus feritur malorum & pyrorum more. In sitione præsertim lætatur, nec vnquam bonum dulcemque dabit fructum, nisi prius insita. Siquis, vt idem author tradit, ceraso nigram vitem inserat, vere feret vuas. Septentrione, frigidisque & aquosis montibus gaudet. Fructu media etiamnum conditione inter baccas acinosque: quando pomum primo candidum, vt ferè omnibus baccis, mox virescit vt oliuis, postremo rubet vt cornis. Cerasos præcoces facit, cogitque maturescere calx admota. Sed poma interuelli melius est, vt quæ relicta sunt grandescant. hæc libro dempto solæ post brumam inseruntur. Habent quandam veluti lanuginem, quæ si comprehendit, putrefacit. quare debet emuscari & prorsus auferri, priusquam trunco conferatur, alioquin insitis officiet. In cerasis tamè, & omnibus gummiferis insitionis tempus est, quando in ijs vel non adest, vel gummi definit effluere. Cerasus inseritur in se, in pruno, in platano, & vt aliqui volunt, in populo. Plantam syluestrem transferunt Octobri vel Nouembri mense, vt primo Ianuario cum comprehendit inseratur. Martialis trunco inseri suadet: sed inter corticem & lignum feliciter coalescit. Amat scrobes altas, spatia largiora, assiduas fossiones. putari in ea putres ramos marcescentes, & ficos desiderat, vel etiam quos densius arctatos protulerit. Fimum odit, & vsque adeo horret, vt admoto eo degeneret. Plantaria quoque creari possunt, si spargantur poma quæ summa facilitate nascentur, sic explorata crescendi petulantia: vt virgulta è ceraso pro vitium adminiculis posita, in arborem facile proficiat. Poma sine ossibus enasci Martialis rei rusticæ prudens promittit, si teneram arborem ad binos pedes rescissam vsque ad radicem findas, abrasaque ferro partis vtriusque medulla, statimque seiunctas partes vinculo perstringas, & summam partem, & diuisuras laterum oblinas fimo: post annum ducta cicatrice diuortia coalescunt. Hanc arborem surculis, qui fructum adhuc non tulerunt inseris, & sine ossibus poma (vt asserit) nascentur. Democritus est author, si quis tenellum cerasi caudicem radice tenus scindat, non vulnerata parte ima, medullamque auriscalpio eruat, deinde lachrymam cyrenaicam aqua dilutam, vsque dum saporem crassitudinem referat, infundat: & humente charta diligenter obligatum adminiculo fulciat, ne lachryma effluat, octauo die eadem lachryma perfundi præcipit, vt

germina citet, sic exos & enucleatus fructus exhibet. Sed si scylla consita fuerit, præstabit vt segmenta facilius iungantur. Si nucum arbusculas medulla castrare libet, sine interiore ligno adolefcent. Si cerasus concepto humore putrefcit, in trunco foramen excavetur, quo possit sanies educi. Si formicas patitur, succum portulacæ debebis infundere cum acetū media parte permistum. Si æstu Canicularū fatigatur, trium fontium singulos sextarios post solis occasum radicibus arboris iubent influere, sed illum illini vespere, ne remediū sydus deprehendat: vel herbam symphoniacam circa arboris truncum torquent in coronam. Symphoniaca Apuleio eadem cum apollinari & hyoscyamo traditur, de qua inter herbas differendum erit. Chamæcerasus, vt apud Athenæū Asclepiades Myrleanus depinxit, pumila est in Bitynorum agro frequens, radice parua: neque arbor est, nec arbusculis cerasorum impar, baccis cætera omnia consimilibus. Coptose vescentibus caput vini modo grauant, & dolores cient. Sed hæc vt Athenæo refert, putat de mimæcylis intelligi, quod huiuscemodi fructum hæc arbores ædant. Et si è baccis quisquam plus septem esitarit, caput eius dolore tentabitur. Aristophanes passim sua sponte nasci prodidit. Theopompus & Crates mimæcyolorum meminerunt. Sed Amphis ilicem acutum ferre, & arbutum mimæcyli: Theophrastus arbutum idoneum cibo pomum, mimæcyli nomine parere tradunt. Cerasia ventrem emolliunt, eundem passa sistunt. dulcia plus humectant corpus, quapropter aluum cient. Acida plus refrigerant & astringunt, obstruētes iocineris inferctus leuant. flauam bilem extinguunt. Gummi quod ex arbore destillat, veteri tussi medetur: ex vino diluto sumptum gutturis lenit asperitates, fastidia discutit, & ciborum appetentiam molitur. Colorem cutis gratiorem facit, & oculis affert claritatem. Calculosis prodest in vino potum. Lichenas infantium ex aceto sanat.

¶ *Ceronia siliqua.*

Cap. LXV.

Ceronia arbor est trunco fertilis, siliquæ pomo, folijs semper comantibus, flore candido, cum vehementia odoris, radice sublimi. plantigeram in imis partibus, & ideò superficie flauescens marcescensque, succum auferente sobole. Fructum anniculum simul & nouum continet. Primo antecedētis anni circa Canis ortum detracto, statim alterum concipit, uterūque perfert, & molem quandam vuæ modo informem ac indiscretam primo parit, quæ postquam adoleuit, per Arcturum & æquinoctium florem emittit, hyeme fructus enutriente, qui vsque ad Canis ortum in parente durant, & tum metuntur. Nascitur in Syria, Ionia, & circa Gnidum, Rhodumque. In Aegypto nulla, vt plerique falso existimarunt, eam propterea Aegyptiam vocantes ficum, errore vt inquit Theophrastus, manifesto, cum nusquam inibi proveniat, sed quod fructum caudice ferat siliquæ pomo, inde nomē duxit. Multumque abhorret ab illis siliquis, quas nemo non scit prædulces esse, earumque mandi corticem: digitorum hominis longitudine, interim falcata, pollicari latitudine: cuius vsum cibus damnauit Galenus, mali succi & lignosi contumaciam in coquendo causatus, de qua in mentione propria dicitur.

Cerrus.

Cap. LXVI.

Cerrus ægilops, quercus species est populo similis, caudice recto, excelso, læui, & per lōgitudinem robustissimo, materie alioqui improba, nec nisi ærariorum officinis carbone dotata. Quod enim cessante flatu statim extinguatur, illis compendio est, nec nisi paucus absumitur, sic tamen plurimis scintillis dissiliens. Glans illi tristis, horrida, echinato calyce castaneæ modo: itaq; à nullo præterquam à sue manditur, nec nisi aliorum inopia: cum alioqui solidam duramque gignat carnem. quare suem cerrea glans diffusam quidem, sed grauē facit. E glandiferis vna fert panos arêtes, muscoso villo: canos, non in cortice modo, verum & è ramis depēdentes, cubitali magnitudine, odoratos, sphægnon siue splachnon siue phascon appellant, item bryon: nostri penem, Syri vuā dæmonum. Excelsissima hæc est, & incultis amica, raro nisi in syluestribus inuenitur. Radice vtuntur contra scorpionū ictus. Verum ea ferè omnia Theophrastus Macedonicæ cerro, quā asprida nominat, tribuit: quæ ægilopi cerro Plinius adscribēda existimat. Verba sunt Theophrasti, Cerrus aspris, vt Macedones putant, aut sterilis, aut adeo improba glande, vt nullum animal præter suillum genus ea vescatur, quòd ingustabilis sit, ac ne sui quidem, si pabulum aliud nāciscaur. eaq; caput tentat mandentium. Materies, etiam si dedoletur, ædificijs ineptarumpitur enim & labat, ideóq; rudi duntaxat vtūtur. Damnata etiam & carbone: quoniam exiliat, & scintillas eiaculetur. Aerariorum tantum officinis cōpendio, quia flatu desinente protinus emoritur, parúmq; absumptus, tardè recidit in fauillam. Cerrus ægilops rectissima, excelsissima, læuissima, ligno per lōgitudinē robustissimo. Panum quem phascū vocauimus, sola cerrus fert, longitudine cubitali, brāchiarum similitudine, cauum, muscosum, ceu villum lintei, prolixum. Nascitur è cortice non furculo, vnde glans: nec ex gemma, sed à supernorū nodorum latere. Incultis cerrus gaudet. cuius materies etiā elaborata ædibus construendis inauspicata: quòd facillimè rupta fatiscat, eaque fultæ domus facillè ruinam sentiunt, casumq; cito minantur. ob id rudi & indolata ad intestinū opus & vtensilia vtuntur. Habet cerrus, si credimus Vitruuio, pariter missionem humoris, ignis, & terreni: aëris plurimum, peruia raritate humores penitus recipiendo. celeriter marcescit. Nostri, vt puto, Galli extrita priore litera, aut in aspirationē conuersa, *herrum* & *hedrum* pro cerro appellant. nam herrus vel hedrus glandifera cernitur, calyce fructus echinato, carne intus amarissima, ob id quoq; à suisbus ingustata respuitur, nec nisi quoties glandis annona deficit, caducam pascuntur. Abdicatur quoque apud nos ædificiorum fabricis, vt quæ flexu & fractu infelix habeatur, internis tamen & læuioribus nō improbat. Higinus manubria rusticis cerrea tradit. Cerri folia, & cortex & glans siccat collectiones, fluxiones sistunt. Torpentes membrorū partes corroborat decoctū eius fotu: cui & insidere expedit siccandis astringendisve partibus. radix aduersatur scorpionibus.

Cisthus & Hypocisthis.

Cap. LXVII.

Cisthos, quem aliqui citharon aut cissaron nominat, Dioscoridi frutex in saxis emicans. ramosus, frondosus, nec præaltus, folio circinatæ rotunditatis, hirsuto, gustu acerbo. Flos masculo punici, fœminæ candidat. Plinio frutex est cisthus, maior thymo, folijs ocymi. Duo eius genera. Flos

masculo rosaceus, foeminae albet: recentiores tum rosaginē, tum rosam caninam
 vocant, fruticem thymo maiorē, folijs ocymo rotundioribus, flore mali puni-
 cæ. Flos masculo rosaceus est, foemine albicās. Sub cistho ad radices nascitur hy-
 pocisthis, quibusdā orobethron dicta, malo granato immaturo similis. Digerit in
 tria genera Dioscorides, rufum, herbaceum, candidum, cui succus exprimitur,
 vt acaciæ. duplex tantum ratio ab alijs proditur. Plinius rufa & candida conten-
 tus est, nascitur sub cistho, inde nomen, sub quo profilit sicuti sub arboribus fun-
 gus. In quibusdā Galliæ mōtibus, & (vt aiūt) Patauinis hypocisthim videre licet,
 & fruticem sub qua nascitur, ocymi folio, flore candido, quasi syluestris rosæ, ra-
 dice lignosa, prædura. è cuius ferè medio hypocisthis velut infixæ pullulat, cuius
 officinis succus est notior, q̄ vt explicari mereatur. Est & aliud genus cisthi lada-
 niferæ, à quibusdam ledum vel lada vocatū, frutice ab altero non abhorrete: ni-
 grioribus tantum & lōgioribus folijs, quæ verno tempore quippiam pingue, ro-
 scidum contrahunt: ex hac ladanum conditur. Duplex Dioscoridi metendi ra-
 tio. Siquidem folia eius capellæ atq; hirci carpentes, insidentem ijs succum villo
 barbarum & femorū abstergunt, qui suapte natura tenax & lentus facile sequi-
 tur, visci modo ad contactum. detractus hic purgatur, atq; in offas conuolutus
 reponitur. Alij verò attractis funiculis pinguitudinem quæ fruticibus adhæsit, ra-
 piunt, succulentósq; depectunt, & in offas cogunt. Plinio multiplex legendi ra-
 tio. quanquam hoc forte casu atque iniuria fieri odores plures tradidere, capras
 maleficum aliàs frondibus animal, odoratorum fruticum expetētius, tanquam
 intelligant pretia carpere germinum, caules prædulci liquore turgentes, destil-
 lantémq; ab ijs succum improbo barbarum villo detergere: hunc conglomerari
 in puluerem & incoqui sole, & ideo in ladano caprarū pilos inueniri. Sed hoc
 Arabia gloriatur, nec alibi gigni tradunt, quàm in Nabathæis, qui sunt ex Ara-
 bia cōtermini Syriæ. Recentiores ex authoribus strobon hoc nomināt, traduntq;
 syluas Arabum, pastu caprarum infringi, atq; succi lentorem villis inhærescere.
 Verū autem ladanum Cypri in insula nasci, inibiq; legi volunt, hircorum barbis
 genibúsq; villosis pendēs. Sed cisthi flore deroso partibus matutinis, cū est roru-
 lenta Cypros, deinde nebula sole discussa in puluerem, madentibus villis adhære-
 re, atq; ita ladanum depecti. Herbam in Cypro ex qua fit, ladan appellāt, illi la-
 danum vocant huius pingue insidens. Itaq; attractis funiculis herbam eam con-
 uolui, atq; ita in offas digeri. Ergo in vtraq; gente bina genera, terrenum & fa-
 ctitium. id quod terrenum est, friabile: factitium lentum. Fruticē esse connume-
 rāt in Carmania, in quo vt gūmi ladanum colligitur, laxati corticis vulnere, &
 caprinis pellibus excipitur. Aliud genus in Syria & Africa toxicon appellari pla-
 cuit, quia neruos in arcu lana circumdatos trahunt per syluas, adhærescente ro-
 scida lanugine. Hoc grauissimum odore est, & durissimum tactu, plurimū enim
 terræ colligit. Adulteratur myrti baccis & animalium fordibus. Synceri odor de-
 bet esse ferus, & quodam modo solitudinem redolēs. ipsum visu aridum statim
 mollescere, accensum fulgere, odore iucundo, gratuitū. myrtata igne crepitāt.
 Placet cui è rupibus calculi potius quàm puluis obhæreat, hoc enim syncerius
 putatur. Probatum tamen maximè purum, molle, odoratum, colore subuiridi,
 pingue, resinofum, sine arenis, sine scabritie, quale Cyprus insula mittit. In Ara-
 bia Africæque nascitur, sed minus nobile. In officinis nomen retinet. Aëtius ci- 45

sthon è qua ladanum fit, eandem esse cum cistho nostrate, sub qua hypocisthis
 prouenit, adfirmat: sed naturæ calidioris ob soli conditionem. Non est hic omit-
 tendum hederam quidem putari cisthon Plinio, cuius matutinis partibus eroso
 flore, quum roscido liquore scatet Cypros, madentibus caprarū villis ladanum
 5 inhærescere, atq; ita sole & puluere glomeratum depecti. Hic Plinius pro cistho
 cisson, id est hederā videtur accepisse, cum Dioscorides, Galenus, Paulus, & om-
 nes qui de natalibus ladani scripserunt, de cistho frutice legi pronunciarunt. Nec
 etiam Plinius aliter sentit, qui ledum herbam appellari tradit, ex qua ladanū fiat,
 in Cypro caprarum barbis adhærescens. Hoc idem cisthi genus à quibusdam le-
 10 dum vel ladum vocari Dioscorides est author, cuius iudicio Paulus subscribit,
 tradens ladanū à cistho ladane vocata gigni, quam depascētes capellæ suis bar-
 bis, & villosis cruribus, succulentum & pinguius ex herba deferunt, quod cōge-
 stum ladanum est optimum medicamen. Galenus cisthon, è qua ladanum fit, nō
 alterius esse generis à nostrate tradit, sed excellentius, quòd calidioris naturæ so-
 15 lum nanciscatur. Facile ijs ostenditur ex frutice vel herba cistho, non ex hederā,
 infidentem hunc lentorem decerpi. quem modum apertissimè fatetur, nec it in-
 ficias, germinum caules dulci liquore turgentes, distillantēmq; succum improbo
 barbarum villo detergeri. Sed quonā pacto in Cypro insula hederæ floribus de-
 rosis, in qua, si Theophrasto credimus grauissimo authori, ne hederā quidē na-
 20 scatur, qui hederam frustra ab Harpalo satam in Asia adfirmet, cum nulla cura
 eualuit, vt inibi comprehenderet. Cypros vero insula omni consensu ad Asiam
 spectare noscitur: nec Plinius reclamatur, hederam tamen iam in Asia nasci scribit.
 Verum totam cōtrouersia huius originem manasse credimus, q̄ Plinius Theo-
 phraasti fretus autoritate, duo fecerit hederæ fastigia, marē & fœminam. Maior
 25 traditur mas, corpore & folio duriore ac pinguiore, flore ad purpuram acceden-
 te. Vtriusque flos similis est syluestri rosæ, nisi quòd caret odore. Theophrastus
 sexto stirpium, vt mendosus est codex, duo statuit hederæ genera, marem & fœ-
 minam: quoniam altera maius, durius, pinguiusq; folium habeat, florēmq; ad
 purpuram inclinatum. Ambobus flores syluestribus rosis proximi, minores, sine
 30 odore. Sed sibi parum cōstitisset Theophrastus, qui tertio historiarum tria sum-
 matim hederæ genera prodidit: & statim sexto, duo tantū genera solo sexu dis-
 creta retulisset. Hæc itaq; de cistho dicta creduntur, cui sexus vterq; assignatur
 à Dioscoride. Flos masculo punicæ mali, fœminæ albet, vterq; tamen rosaceus.
 quod idem quoq; Plinius asserit. Nemo, quantū equidem arbitror, florem in he-
 35 dera conspexit syluestri rosæ similem, in mari ad purpuram, in fœmina magis ad
 candorem vergentem. Sed is florū habitus in cistho reperitur, non in hederā, cui
 lanugineum Theophrastus nō roseū reddidit. idem quoq; sexus discrimen adest,
 flos vtriq; rosaceus. De cistho itaq; verba Theophrasti, non de hederā sunt intel-
 ligenda, cum nusquam rosacei in hederā spectentur, sed huius generis in cistho
 40 prodeant. Cæterū facilis fuit græcorum librariorum lapsus, qui cisson pro cistho
 scriptitarunt: exemplariorūmq; fidem sequutus Plinius, quum rem parum Ita-
 liæ familiarem depingeret, imponente vocabulorum germanitate, cisthon cum
 hederā confudit. Auxit huius lecturæ suspicionem, quòd authores, qui suo secu-
 45 lo de hac re nonnihil memoriæ prodiderunt, cissarum quasi hederaculam inter-
 preteris, aut potius hederaginē dici contenderent. In idem lubrico lapsu vitium

Theodorus incidit: sed honestus error bonos duces sequi. Sunt qui nec immerito Plinij patrocinium susceperunt, qui fuerit de vita & literis quàm optimè meritis. Sed de his hæctenus. aliqua etiã inter hederæ species quæ ad rem faciant adducemus. Cistho astrictoria vis inest, quòd prodest dysentericis, & resolutionibus ventris in vino austero, tribus digitis flore capto, & similiter bis die potu. Per se nomis illinitur: cum cera ambustis, & item tufis vlceribus. Sub hac nascitur hypocisthis, constringentior tantum atq; siccantior. Arefacta in vmbra sistit aluum ex vino austero nigròq; cœliacis itidem auxiliatur. vsus in succo spissat, siccatur. Stomachi rheumatismos emendat. Tribus obolis potus, sanguinis excreationes cohibet. Fœminarũ proluuiem potu & infusu supprimit. Succus eius vt acaciæ extrahitur: aliqui tamen arefactam confringunt, macerant, decoquunt, cætera vt in lycio prosequuntur. in summa vices habet acaciæ. Ladano natura spissandi, molliendi, calfaciendi, aperiendi. Capillum fluentẽ cohibet, eiúsq; nigritiam custodit: ideòque canitiem arcet. Cicatrices ad venustũ colorẽ reducit, cum vino illitum. Auribus quæ doleãt, cum hydromelite aut rosaceo infunditur. Sanat fures fures cutis, & manantia vlcera sale addito. Secundas euocat suffitum. Fluentem firmat aluum, ex vino vetere potũ. Pessis inditum vuluæ duritias emollit. tussim veterem finit cum styrace sumptum. Somnum allicit, & vrinam ciet. efficacissimum ad ructus.

¶ Citrus, è qua mensæ fiebant. Thya. Trogetes.

Cap. LXVIII.

Itus arbor est alia omnino ab ea, quæ citrea mala producit, syluestri cupresso similis, caudice, folio, odoratu, multo in medicina vsu. Seneca testis est in obiurganda temporum suorũ luxuria, quòd citri radices infanis licitarentur pretijs, ad mensarum lectorũque ornamenta. Fuit & pugillarium decus vt scriptum reliquit Martialis,

„ Secta nisi in tenues essemus ligna tabellas,

„ Essemus Libyci nobile dentis onus.

Laudabatur tigrinæ crispo venarum discursu, circa verticem vario aut intorto: ad hæc vndatim crispæ, maiore gratia, si pauoninæ gemmantes oculos imitabantur. Proxima cõmendatio apianis, ex re dictis: quoniam in ijs crispi veluti granis congeries muscarum similitudinem æmularetur. Mulsi colos in eo placebat, suis refulgens venis. Mensæ illę veteribus decantatæ, præsertimque Ciceroniana, ex hac fuisse citro pluribus conijciuntur argumentis: sed illo potissimum, quòd arbores ex quibus fierent, similes folio, odore, caudice à Plinio produntur, Anchorano monte citerioris Mauritanix, qui laudatissimam dedit citrũ, iam exhausto. Item Atlante, quod etiam Martialis disticho cognoscitur,

„ Accipe felices Atlantica munera syluas,

„ Aurea qui dederit dona minora dabit.

Cuius imas radices densis altisq; repletas syluis incognito genere arborũ Suetonius Paulinus asserit, spectabili proceritate, enodi nitore, frondibus cupressi: præterquam grauitate odoris. has tenui lanugine obduci, quibus addita arte, possint quales è bombyce vestes cõfici. Efficacissima luxuriæ vis sentitur, cum ebori, cedròq; syluæ exquirantur. Sed nemo potest inficiari, arborẽ, ex qua celebres mensæ constabant, & trogetem, & thuiam & thuiõn à Theophrasto & Strabone di-

etiam esse: idque Plinius exploratissimum nobis reliquit, quum hanc arborem ab alijs
 trogetem, ab alijs thuiam vocari prodiderit. Thuia ut est author Theophrastus,
 perpetuo viret, arbor procera, inter sylvestres serotina, ut nulla ferè tardius ger-
 minet. Argentissimis locis & montium cacuminibus gaudens, circa Ammonis de-
 5 lubrum præcipua, nascens & in Cyrenensi agro, ramis, caudice, frondibus, sylue-
 stri cupresso similis. ex eaque refert memoratas veterum templorum cõtignatio-
 nes fuisse, quandamque immortalitatem materiæ in tectis contra omnia vitia incor-
 ruptæ. Nihil radice crispus, nec aliunde pretiosiora opera. Fert, ut quibusdam pla-
 10 cet, in fructu nucleos hordei grano similes, longiores duntaxat, exiliores, & du-
 riores, gustu amaro: quibus præsumptis arceatur ebrietas. Inter pauca nitidioris
 vitæ instrumenta hæc arbor fuit. Nota etiam Homero, inter odores vri solita in
 delicijs Circes, magno errore eorum, qui odoramenta in eo vocabulo accipiunt:
 quum præsertim eodem versu cedrum & laricem unam tradat, ut manifestum sit
 15 de arboribus tantum locutum. nam & Calypsus & Helenæ thalamos è thuia cõ-
 ditos idem Poeta cecinit. Quid habet citrus nostras commune cum cupresso?
 frondes cupresso iuniperi, sabinæ, cedri. citro lauri, adrachnes, arbuti. Quid tam
 diuersum quam galbulus & malum citreum? Adde quod natales multum inter se viden-
 tur dissidere. namque citrus illa montes gelidissimos amat: hæc nostras frigora su-
 20 pra modum odit, calidis tantum tractibus familiaris. nam gelicidia usque eo hor-
 ret, ut hyemis tempore non nisi turbinibus cadorum subtecta, quo vindicetur ab
 algore, seruetur: quod si frigidioribus pateat, actum de ea est. Omitto alias no-
 tas, quibus conspicuè liquet, arborem, ex qua citreæ mensæ olim factitabantur,
 à nostrate citro penitus abhorrere. Dion historicus in Neronis vita cedrinas mē-
 25 sas appellauit, quod cedro similes essent: nisi in exemplari vitium sit, quod ferè
 suspicor. Erit ergo citrus, ex qua celebres illæ mensæ fiebant. Trogetes & thuia
 idem arboris genus. Proximum videtur lignum, quod patrum nostrorum me-
 moria, magno fuerit in honore: *madarum* vel potius *madrum* vulgus nominat, non
 illepido nitore placens, ambitioso venarum discursu, sese undulatim crispante,
 interuenijs multiplici formarum decore splendentibus, punctorumque aceruo exhi-
 30 laratis. Huic in totum atro propior color, maculæve discolores, sed tanto in pre-
 tio habitum est, ut & potioris vasibus & lancibus dicauerit auita mundities. Et si for-
 te fortuna fatiscerent in rimas, hiatus oras infibulantibus auri bracteis aut argenti
 laminis fideli nexu iungerent, ne futilia suum humorem ei aculentur, aut siquid
 fractum abscessisset, eisdem ferruminaret. Tanti lignum hoc est æstimatum, ut
 35 diuortij damna tam pretiosis metallis refarcirentur. Materiæ declarat æternita-
 tem duratio, quando ducetorum annorum ferè vasa in ædibus sacris inueniun-
 tur, nullam adhuc cariem sentiētia. abijtque mos in vulgus vocandi ligna, quæ lepi-
 de undulato crispato fluctuarēt, *madrata*. Sed artifices fabros cõsuluimus, quod
 nam esset hoc genus ligni, quo hæc vasa torno confingerent: se de negotiato-
 40 ribus accepisse responderunt, esse sylvestris cupressi vel cedri genus, deferri par-
 tim è Syria, partim ex India. Quapropter etsi in hoc ligni censu reponendum
 non fuerit, ad eius naturam, venerem, crispatumque proximè accedere satis con-
 stat. Sed iam ferè ligni huius exoleuit usus. Cæterum authorum placita cogunt
 fateri citrum duorum esse generum. Vnum cedri ex qua mensæ dolabantur: al-
 45 terum citri eius, ex qua malum medicum prodit. Sentiensque discrimen hoc Pli-

nus, alia est, inquit, arbor eodem nomine malum ferēs execratū aliquibus odore & amaritudine, alijs expetitur: domos etiam decorās. hodiēq; Mauritanum malum medicum, & pomum eius atrogi vocant, à trogete vocabulo parum deflecto, aut quia mandi non posset, quandoquidem veteribus esculentum non erat. Hoc etiam discrimen olfecit Macrobius, Opij autoritate fretus, qui citreā malum in Italia, alterā in Media gigni tradit. Addit pomū esse odoratissimū, quod interiectum vesti, tineas necet. Fertur & venenis contrariū. Generatur omni tempore in Perside citrea mala. alia enim præcarpuntur: alia interim maturescunt. Sed hæc de nostrate citro dici euidentius est, quàm vt probari desideret. Homero citreū thuion appellari odoratūmq; pomū esse, qui *θυϊον ἀπὸ κελόν ὀσώθει*, id est thuion bene olere tradit, & vestibus interponi. sed id quoq; de ligno potest audiri.

¶ Citrea malus, seu Medica.

Cap. LXIX.

Itrea malus seu Medica, quam & Persicam authore Theophrasto, & Assyriam Plinio referente vocant, cuius pomum vulgo *citream* appellant. Arbor est omnibus horis pomifera, alijs cadentibus, alijs maturescuntibus, alijs verò subnascentibus malis. Folio lauri, intercurfantibus spinis, fructu perenni. Pomi effigies caperata rugis, prælonga, interdū rotundior: aureus colos, gratus odor, acidus sapor, amara intus pyri grana. Theophrastus ei foliū vnedonis vel adrachnes assignat, intercedentibus vt in pyro & oxyacantha læuibibus aculeis, sed infestis mucrone validisque. Pomum odore præcellit. folium quoq; qui transit in vestes vnà conditus, arcetq; animalium noxia. Folium ei quale vnedonibus: tantum in eo differt, quòd aculeatum, spinulentis fastigijs hispidatur. Gestat arbor malum inimicum venenis, sapore aspero, amaritudinis miræ, odoris fragrantis, plusquam iucundi. Verum illius tanta vbertas inest, vt onere prouētus semper grauetur. nam protinus atq; poma eius ceciderūt maturitate, alia protuberant: eaq; tantū est fœcunditati mora, vt fœtus decidat ante nati. Celebrata hæc arbor ijs carminibus quoq; Mátuanis in secūdo Georgicon,

- » Media fert tristes succos, tardūmq; saporem
- » Felicis mali: quo non præsentius vllum
- » Pocula si quando sæuæ infecere nouercæ:
- » Miscueruntque herbas, & non innoxia verba:
- » Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
- » Ipsa ingens arbor, faciēmq; simillima lauro:
- » Et si non alium latè iactaret odorem,
- » Laurus erat: folia haud vllis labentia ventis:
- » Flos apprima tenax: animas, & olentia Medi
- » Ora fouent illo: & senibus medicantur anhelis.

Quæ omnia cum Theophrasto conueniūt. Non mādēbatur pomū Theophrasti ætate, sed ne Plutarchi quidem auorū memoria, gustabat nemo, vt Athenæus scriptum reliquit. Arbor primum non nisi apud Medos, & in Perside nasci voluit: quanquam tentauere gentes transferre ad se, propter remedij præstantiam, fictilibus in vasis dato per cauernas radicibus spiramento. Hæc est, cuius grana Parthorum proceres incoquere traduntur esculentis, cōmendandi halitus gratia. nec alia arbor æquè laudatur in Medis. Tandem Palladij diligentia in Italia

primum coaluit: hunc solers imitata posteritas, eam Gallia, Hispaniaq; cōmu-
 nicauit, à quo tēpore promiscuū expetitur cœnis pomū. etsi antea forsitan edē-
 do nō esset, medullas eius acres dulcis cibus mutare docuit. Vsurparunt iam sibi
 nemora & aliæ nationes per industriam translati germinis & insiti, cultusq; man-
 5 gonium in plures digessit formas ita, vt remissiori sapore vehementioriq; ita di-
 lutiori saturatoriq; colore differrent. Quæ auri colore relucent poma, *aurengia*
 vulgus appellat: quæ ex viridi in luteum languescunt, *citreaola* & tandem *citru-*
la nominant. Quæ ouata specie turbinantur, si luteo colore nitent, *citrangula*,
 priuatim *citrea* vocant. Si herbaceo colore virent, *limones* dicunt: si prægrandia
 10 modo melonum orbiculata facie turgent, *ponceria* vulgo quasi cerea vel potius
citrea poma dicunt. Sed hæc omnia ferè vernacula specierum nomina à citro de-
 flexa cognoscuntur. Porrò malum assyriam & persicam; & *citrum* & *citream* ar-
 borem communiter nominare solent. Pamphilus testatur citrium Romanis dici.
 Galenus mali medicæ pomum, citrū iam ab omnibus nominari tradit. Athe-
 15 næus memoriæ prodidit Iubam Mauritanorū regem peritissimum in ijs quos de
 Libya edidit cōmentarijs, *citrum* apud Lybes hespericū malum dici, & ab Her-
 cule trāslatum id in Græciā, dictūmq; inibi à quadam auri similitudine, aureum
 malum. quod ædidisse Tellurē nunciato Iouis, & Iunonis connubio fabulatur,
 vnde nuptiale pomum hoc intelligi volunt. Negauit Athenæus apud vetustissi-
 20 mos authores citri nomen inueniri. Eresij tamen Theophrasti verba me cogūt
 (inquit) fateri de citrijs audienda, quæ quarto de plantarū historia philosophus
 scripsit. Ea ideò subdidimus, vt nonnulla, quæ tam Græcis quàm Latinis codici-
 bus desiderantur, suis locis reddi possint. Media, inquit, regio & Persis permul-
 ta fert alia, & malum quod persicū aut medicum nominatur. Habet hæc arbor
 25 folium consimile & penè par lauri, potulacæ, & nucis iuglandis: aculeos, quales
 pyrus, aut acuta spina: sed leues, acutósq; vehementer, & rigidos. Pomum eius
 non estur, sed ipsum odore pollet, & arboris foliū. Et si vestibus interferatur ma-
 lum, eas ab offensis vindicabit. Vtile etiam, cum lethale venenum quis hauserit:
 quippe cum in vino datum cieat aluum, & venenum exigit. oris quoq; suauitatē
 30 cōmendat. Et si quis in iure coquat, vel in quodā alio liquore, expressis pomi in-
 teraneis succū sorpserit, suauē halitum conciliabit. Semen extractū vere fulcis di-
 ligēter subactis seritur: rigatur deinde quarto aut quinto die: cūmq; vegeta fue-
 rit, transfertur iterū verno tēpore ad molle vdūmq; solum, nec admodū gracile.
 Arbor ipsa omnibus horis pomifera est, alijs ruentibus, alijs subnascentibus, alijs
 35 maturescentibus. Soli flores, qui velut erectam in medio colum gerūt, fœcundi
 creduntur: qui verò ea careant: sterilescunt, infertilésq; labuntur. Seritur & ficti-
 libus (vt palma) dato radicibus spiramento per cauernas. Ea de odore, colore,
 folijs dicta à Theophrasto ad citrum nostram referuntur, vt censet Athenæus.
 Non est dissimulandum, Phaniā Eresium volumine stirpibus dicato, cedrum ap-
 40 pellaſse, ac malum cedrium, pro eo quod nos citriū & citrum vocamus, & Dio-
 scoridem secuti cedromelum. Varro Libycā citrū nominat. Quin & (vt Athe-
 næus refert) omnibus perspicuū est, citrium malum ad sumptū veneficij cuiusli-
 bet amuletum esse, quod à fidem faciente ciue didicerat, qui secundum leges ab
 Aegyptiorum magistratibus latas, maleficos quosdam damnauerat nebulones,
 45 quo suorum facinorū luerent pœnas, feris in prædam exponendos, quos oportet

tebat omnibus bestijs obijci. Verum antequam in theatrum descenderet, in quo fures & prædones supplicia pendebant, in itinere caupona quædam vicem eorum dolens, sortisq; miserta, quæ in manibus tenebat edens, dedit citria, quæ recepta manducarunt: nec multo post immanibus & ferocissimis bestijs oblata & ab aspidibus demorssi, nihil molestiæ senserunt. Tum præfectum dubitatio cepit, rogans deniq; militem, cui reddita fuerat custodia, si quippiam edissent aut bibissent. Vbi certior factus est, citrium ex integra simplicitate donatum, postridie iubet vni præberi, alteri denegari. qui comederat demorsus, nihil incommodi passus est: alter illato ictu confestim interiit. Qua re multis probata, factoque frequenter periculo, tandem inuentum est omni exitiali medicamento præsentem esse remedio. Et si quispiam hoc malum, vt sua fert natura, cum semine coxerit in melle, tabescens resoluitur. Ex quo iure si quis mane binos ternosve digitos sumat, nullum nociturum venenum. Quod si quis ijs verbis fidem non habeat, cõsulat fidelem veracemq; Theopompum Chium, qui magnam expedit pecuniam ad exactam historiæ huius disquisitionem. Qui duodequadragesimo suarum historiarum volumine, Clearchum Heracleotum Ponti tyrannum, narrat multos veneno necasse, populumq; gratam huius medicamenti potionem non ignorasse. Citrea malus, vt Florentinus rei rusticæ græcus author posteritatis memoriæ mandauit, ab autumno ad æquinoctium vernum seritur. Gaudet abundo humore. Hæc arborum sola iuuatur Austro, & Aquilone læditur. Vbi fructus increpescens degrauiat, multa detrahere poma cõueniet, & pauca relinquere: sic altitia vegetiore proficient incremento, & in maiorem perducentur crassitiem. Porro si quis nutrire velit, loco parietibus contra septentrionem munito, vel in meridianam partem verso, disponat hanc arborem. Cæterum hybernis mensibus, tegetibus aut sportulis tectam vellet. Iuuari creditur maximè circumscissæ cucurbitæ flagellis. Quippe cum ea naturali quadam vi insistente à frigoribus iniurijs vindicant: cucurbitarum combustæ vites citri radicibus cinerem præbent vtiliter inspargendum. Si pubescens malum fictili vel vitro claudatur, per incrementa formam vasis contrahet, & tanta magnitudine, quanta vas, extuberabit. Ad hoc autem pomum videtur incumbere: sed cauetur foramen, per quod aer inspiret. Quinetiam scitu dignum succurrit, quod arborum citri sterilis erit, quæ beneficio inoculationis coaluerit. Idem non sub cortice, sed fisso truncato more vitis inseri debet. Si subactis gypso pomum oblinas, noxam omnino non patebit. Ea stirps, vtpote suapte natura tenerior, si paucam glaciem experiatur, syderata contabescit. Quare diuites, & qui dant operam genio, extorquent, sub fornices concameratos ad solem spectantes, & inibi propter parietem conferrunt, & copioso rigant humore. At vbi æstas effulserit, fornices apertos sole sinunt illustrari, & eius tepore foueri: appetente vero hyeme reiectas arbores stramine velant. Si rubra citri poma voles efficere, surculum moro inserito, & malum rubrum dabit. Inseritur & punice malo, sed surculi desuper qualo muniendi. Porro vt Anatolius refert, seritur semine, talea, ramulo, claua. Rami duo principia in scrobiculo panguntur & obruuntur, sursumq; vt ita dicam, à fornicato flexu tumescens, germina præbebit. Sed talea & claua quæ flecti recuset, in caput deponitur. Quod verò crassius fuerit, sursum emerget: tenuius in terram defigitur, ficulneusq; cinis iniicitur. Si granis vis serere, ita facis. terram in duos pedes fodis, cinerem misces, in areas breues digeris, vt vtrinque per canales aqua discursus

rat: in ijs areis palmarē scrobiculum manibus aperis, & tria grana, deorsum ver-
 so cacumine, iuncta cōstituis, & obruta quotidie imbrem inspargis, vt quodidia-
 nis rigationibus animata semina melius adolescāt. acres medullas mutant, si per
 triduum mulsa macerētur. Quin citius procedent, si beneficio aquæ tepētis vta-
 5 ris: enatis germinibus proxima runcetur herba. potest hinc trima transferri. Sūt
 qui commodius feri putent clauam longitudine cubitali, vtraque parte læuiga-
 tam, nodis & aculeis recisis: sed integra summitate gemmarū, per quas spes fu-
 turi germinis erumpat. Talea & breuior & gracilior esse debet, quæ similiter vt
 claua mergitur. Verum talea palmis duobus extare debet, & claua omnis obrui.
 10 Quidā fimo bubulo adlinunt, vel marina alga vestiūt, vel argilla subacta vtriusq;
 extrema cooperiunt, atque ita pastinato solo deponunt. Arbos amat terram ra-
 rioris naturæ, cælum calidum, alijs arboribus non debet annecti. irriguis locis ma-
 ximè gaudet. Calidis partus non alternat, nec restibili, sed perpetua fertilitate po-
 mificat, alijs pubescētibus, alijs adultis, alijs maturitate caducis. Sic gradatim suc-
 15 cedunt poma. maturis se substituunt acerba, acerborum etatem florentia conse-
 quūtur, orbē quendā cōtinuæ fœcunditatis sibi ministrāte natura, quæ hęc fœtu-
 rā nō interpellat. In Parisiensi agro, cadis terra plenis mergitur, & apricis exponi-
 tur soli, frigoribus sub tecta refertur. Tradunt mediū mali dulce fieri, si truncus
 obliquo foramine ab imo terebretur, vt altera parte nō exeat: sed ex hoc humorē
 20 fluere permittunt, donec poma formētur, tum foramen luto replent. Idem fieri
 confirmāt, si semina priusquā ponātur, ouillo lacte maduerint. Africanus scriptū
 reliquit modum, quo vel humanam, vel animalis alterius induet imaginē, si gy-
 pso vel luto siccescente hanc obducens, mucronis acie bipartito, videlicet in an-
 terius & posterius dissectueris, vt ea iterū apte possint cōiūgi, postea in fictilia tor-
 25 rueris: cūmq; pomū ad dimidiū peculiaris incrementi peruenerit, ijs formulis clau-
 des, diligētēq; vinculis distringes, ne obuoluti pomi perauctu fictiles typi diuel-
 lantur: & siue malum, siue pyrum, siue punicum, siue citrium fuerit, breui has ex-
 primet effigies, necnon has animalium figuras repræsentabit, quorū & habitum &
 imaginem mentiri placet. Sotion rei rusticæ celebris author, iubet pomum citri
 30 subacta gypso studiose perlini, vt toto anni curriculo inoffensa integritate illæ-
 sum omni vitio seruetur. Citria mala nō putrescere promittit, quæ aceruis hor-
 dei fuerint obruta. Tradunt alij malum per totum annum custodiri, si vasculis
 quibuscunq; claudatur. Sed si legere velis atq; seruare, illum nocte cū suis foliatis
 ramulis carpes, & secreta dispones. Alij singula singulis fictilibus claudūt, & opa-
 35 colo ordinata custodiūt. Pleriq; in cedri scrobe, vel in straminibus minutis, vel
 in paleis tecta seruant. Citrea cōtra venenū in vino bibuntur, vel ipsa, vel semen.
 Oris halitum & suauitatē cōmendant decocto eorū colluto aut succo expresso.
 Edūtur efficacissimè in malacia prægnātibus, vt quæ huiuscemodi fastidia tollāt.
 Ipsa etiā cōtra infirmitatē stomachi facillimè māduntur. Vestiarijs cōdita credū-
 40 tur arcere erosionū noxas. Aëtio cortex exalfacit, & resiccat tertio recessu: caro
 autē refrigerat & humectat primo. Acida pars tertiā frigidorū sedē tenet. Semini
 quidā tertiā calidorū & siccorū classē assignarūt: alij secundā tantū. Caro diffi-
 culter cōcoquitur, crassāmq; creat pituitā, ob hoc in melle cōmodius estur. por-
 rò cortex ciborū cōcoctionē adiuuat. Aduersus atrā bilē, & tristitias quas excitat,
 45 opitulatur. Stomachū mediocri vsu bene habet, immoderato coctionem vitiat.

Melle conditus ventrem calfacit, & humorem qui coijt expurgat, ciborumque coctione molitur. Semen omnibus venenis aduersatur, priuatim moribus scorpionum & potu & appositu resistit. Menses ciet, sed abortu partus elidit. Acida pars flauam restinguit bilem, arcetque pestilentiae contagia. Sed mirum quod proditur, caldo pane citrijs superposito, celerius putrilagine concipere, & in corruptione agi. Ferunt oculum nocte integram succo illitum in obliquum torqueri.

¶ *Colycea & Colutea.*

Cap. LXX.

Colycea arbor circa Idam prouenit, alioqui rara inuentu, fruticosa, ramosaque, & multis alis concaua. Folio vlni, longiore, satis ad latifolia laurus accedente, sed ampliusculo & rotundiore, supra viridi, infra cano neruosoque praetenuibus neruulis fibrisque; de medio callo in costarum speciem adductis. materie solida, cortice non laevi & quasi vitigineo vestitur. Radicibus per summa gracilibus & solutis, caeterum fibratis & mirum in modum flauis. Sterilis & flore vidua. Surculos tamen gemmasque circa folia pingues, laeues, candidos, amentacea facie fundit. Praecisa, vel ignibus exusta, ab imis rediuiua resurgit. Est & alia apud Theophrastum nominis eiusdem folio salicis comosa, ramosa, in totumque ampla valuulis leguminum more non angustis, in quibus semen latum, paruum, durum non nimis, nec abunde pro magnitudinis ratione fructificet. Sed perpaucae & inuentu rarae arbores, quae filiquetur. hanc Plinio staphylo dendrum dici existimat. arborem trans Alpes, simillimam aceri, alba in materia. fert filiquas, & in ijs nucleos sapore nucis auellanae. Colutea Liparae peculiaris a Theophrasto traditur. Arbor magnitudine praestans, fructum ferens in filiqua magnitudine lentis, qui mirum in modum oues saginet. Nascitur semine & fimo praecipue ouillo. Serendi tempus, cum Arcturus occidit. Mandari solo debet praemaceratum, cum iam in aqua germinare coeperit. Folium mittit saenograeco non absimile. Arbor primum vnicaulis emicat. trima concidendis scipionibus & baculis idonea. Siquis nimis decurtauerit, mox emoritur, quippe quae lateribus haudquaquam fruticet: spargitur deinde in ramos, quadrima prorsus arborefcit. Colutea magni Alexandri aetate non temere alibi quam in Lipara nascebatur, iam tamen in Gallia prouenit, omnibus nota *baenaualde* nomine. Nanque frutex est quadriennio se in arborem efferens, ramis exilibus, folio saenograeci, membraneo folliculo, pellucente, praetumido, & veluti quodam spiritu distendente turgido, ita ut digitis si prematur, crepitans distiliat, in quo semen atrum, durum, latum, lentis magnitudine, pisi gustu. Mauritani sermone suo vernaculo *sene* nominant, duoque eius faciunt genera, suae spolis, & hortense. nam & semine nascitur in fimo praecipue ouillo. Addunt ubique filiquas oblongas, quibus semina in ordinem vtriusque digesta clauduntur, tenui pendere pediculo. Ob id facile ventorum impetu deturbari, haerentesque pertinacius perticis decuti. Caducas opiliones legunt, saginandis ouibus perquam vtilis. Demiror hanc arborem Theophrasto celebratam, a Plinio, Dioscoride, Galeno, Pauloque praetermissam: cuius & filiquarum & foliorum furculorumque tantus eruperit usus, ut apud posteros nullum non sit repurgans medicamentum, quod eius misturam non admittat. Id tamen mirari venit in mentem oues huius esu pinguescere & sagina quadam exhilarari, homines macrescere & inaniri.

Sed quæ posteritas græcorum medicorum memoriæ mandauit, paucis exponemus. Actuarius siliquosum quendam fructum à barbaris vocari tradit, qui citra noxam denarij pondusculo potus pituitam & bilem deijcit: secundum has reliquos humores modestissime purgat, retorridam atramq; bilem, earumq; suffusionem ex gallinaceo iure depellit. Vetus capitis dolori, scabiei, comitialibus, impetigini succurrit. Sed feruefacti ius potius, quàm triti farina propinatur. Interaneorum obstructions explicat, pulueris modus drachma, in decocto semücia.

¶ *Cornus arbor.*

Cap. LXXI.

Cornus Græcis crania, arbor duodecim sæpe cubitorum, cortice nervoso, tenui: caudice haud ita crasso, neque semper recto, atque etiam nodoso: sed ita solido, vt cornibus spissitate non absimilis respondeat. folio amygdalæ, sed crassiori pinguiorq;: flore & fructu oleæ, dulci, grato odoratu, pluribus cornis singulari pediculo dependentibus. Sed hæc de mare traduntur: nam foemina, quæ Theophrasto thelycrania quasi foemini cornus dicitur, caudice fungoso & inutili, virgulis instar amerinæ fruticat, autumnalibus baccis perquã acerbis, & cunctis animantibus gustu intactis. Præcox cornus circa æstiuæ solstitia fructum reddit, serotina post autumnum, quam aliqui foeminã nominant: sed tanto inter eas discrimine, vt masculæ robustior sit materies, excors, & firmissima, cornus in modum ossea, prædensa: foeminæ infirma, hians, mollis, medulla prægnas, fistulosa, & vt inutilis, venabulorum v su damnata. Mas fructuosior esse solet, foemina fruticosior. viticulas exiles è lateribus emittit, amerinæ modo salicis. Cæterum nodos cornus omnis habet per interualla geminos, & inuicem, vt in vitice respóndentes. Folium vtriq; amygdalæ, sed pinguius & crassius. In Ida mas sterilis, foemina fructifera. Fructum apud Macedones ambæ ferunt: sed foeminæ, vt dictum est, qui mandi nõ possit. Radices vt in amerina firmæ & emori cõtumaces, nulliq; opportune perniciæ. Baccæ syluestris corni maturiores suauioresq; q; vrbanae, quod & in sorbo peculiare fere est. Cornus circa solstitia fructum reddit primo candidum, postea sanguineum. Cornis maturis succus inest cruentus. Dioscoridi fructum fert similem oliuæ, oblongum, per initia viridem: cum ematuruit, rufum, ceræ æmulum, idoneum cibus: ideóq; cornis etiam cura adhibetur, nequid non hominis ventri natum esse videatur. Primo Fauonij perflatu, & interdum antè tam mas q; foemina germinat. Montes & valles diligit cornus, & in plana nõnunquam se confert. ductu facillima, cum tamen è fortissimis sit. Tam humidis q; siccis locis auulsione seminèq; prouenit. Lignum propter exilitatem nõ alio penè q; ad radios rotarum vtile, aut siquid cuneandum sit in ligno, clauisq; figendum ceu ferreis. Quanq; arbores proximè aluearia feri non cõueniat, quæ euolantiu apum examina inuitet, nec longius abire patiatur: cornum quoq; arborẽ caueri oportet, & procul esse melius est. nã flore eius degustato, aluo cõcita moriuntur. Mas Gallis *cornelia* vocatur, foemina dumetis & nemoribus familiaris. Sed q; neglectas & ingustabiles ferat baccas, indignã quæ corni nomine vocaretur, rura putauerunt. Nostris corna cum ematuruerunt, in lagena patentissimi oris satis, leuiter & laxè cõponuntur, ne collidi possint: deinde ad fauces vsq; cõmissa vimineis surculis sic tráuersis arctantur, vt modicè corna cõprimant, nec patiatur ea cum acceperint liquorẽ, subleuari: tum q; optimo & liquidissimo melle, vel vicario eius sacharo,

vas vsq; ad summum ita repleatur, vt corna submersa sint. Hæc ratio non solū ea custodit, sed etiam saporem mulsei saporis præbet, qui sine noxa possit interdum dari febricitantibus, præsertim si vëtris profluuiū simul corripiantur: suūq; subacido gustu, & palatū inuitate morosam abigit malaciam. Est & in India arbor ferens fructus corni baccis similis, quæ merito cornus Indica nominari possit. Corno facultas astringēdi. Dysentericis & aluo citæ prodest. Sudor virgarū lamina candente exceptus ferruginē contrahit, quæ illita incipiētes lichenas sanat. Corna condiūtur sapa. in esum etiam inueterantur muria oliuarum modo.

¶ *Cotonea malus.*

Cap. LXXII.

Otoneā malum primus Cato nominauit, Græci Cydoniā à Cydone Cretæ oppido, vnde primū aduecta. Arbor est omnibus notior quàm vt debeat repræsentari, malo vulgari haudquaquam absimilis, nisi q̄ infra magnitudinē illius subsidet, fructu scilicet incuruatos deprimente ramos, prohibentēq; parentem crescere. Ad hæc & folium angustius à terra caudicat. Pomi figura simpliciter exprimi nequit, quoniam cotoneorum alia incisuris crispantur, colore ad aurum inclinato: quæ ideo Græcis chrysomela, Maroni aurea mala, vt puto, dicta sunt. alia candidiora præstantissimi odoris, nostra cognominantur. Quæ in hoc genere minori amplitudine & serotino prouentu odoratius vibrant, struthæa nuncupantur: sub quibus Neapolitana, quibus suus tribuitur honos, comprehenduntur. Sunt quæ celeriter mitescunt & sunt præcocia, mustea nominantur. Cotonea struthæis insita, suum genus fecere mulianum, quæ sola ex ijs vel cruda manduntur. Cætera non nisi cocta vescendo sunt. Habentur præterea syluestria, parua, è struthæis odoratissima, in sepibus nascuntia. Omnia tamen tenui pubescunt lanugine. Tria apud nos inueniuntur genera. quædam minora, rotunditatis in orbem circinata, odoratius spirantia, quæ peculiariter *cognea* vocamus. Alia grandiora, amplitudine pinearum nucum, pauciori lanugine canescentia, colore tam intus quàm exterius aureo, odorem non tam latè iactantia, quæ *cognacea* quasi cotonacea vulgus nostrum vocat. Alia medio habitu interea visuntur, sibi cotoneorum nomen detorquentia. Columella tria genera ponit, struthia, chrysomeliana, mustea: quæ omnia non solum voluptatem, sed etiam salubritatem adferunt. Aëtio struthia dicuntur, quæ magna sint, & suauiora, minorique placeant acerbitate. Omnium fragrans odor caput ferit. Plinius queritur insigni taxatione seculi muliebriter mollis, omnia iam virorum & mulierum saluatorijs cubilibus includi, simulacrisque noctiū conscijs imponi. Glaucydes omnibus alijs malis cydonia præferri struthia & phaulia refert. & vt Athenæus est author, stomacho matura perquam vtilia sunt. Plutarchus memoriæ prodidit, cotonea mala suo præstanti odore lethaliū venenorum vires retundere, & vehementiā eorum hebetare. Addit phariacum præsens alioqui venenum, in patinam adhuc cydonium vel eius salgamum olentem, ignauum fatiscere, elanguidūmq; à peculiari natura, viribus exhaustis desciscere, illōsq; incolumes & illæfos commistum seruasse, quos insidiantes venefici potionarunt: compertūmq; tandem hoc eorum relatu, qui venenum vendentes rem ita habere deprehenderunt. Cotoneum codymalum vocari Ermon scripsit, Polemon floris genus existimat. Cum struthium quis dixerit ma-

lum, Apollodorus & Sofibius minus cotoneum audiunt. Sed apertè cydonium à struthio dissidere Theophrastus est author, traditque ex struthijs cotonea nasci, diuersaque in Sidone mala prouenire. Est autem Corinthi vicus, vt Euphotion tradidit, quod & Atheniensis Apollodorus, Archita, & Arrius confirmant: meminitq; Nicander, ex Sidonis hortis virescere mala, Cadmique fuisse figmentata. Didymus cotonea eodem tempore, quo cerasia mala feri iubet. Democritus cotoneū cuiusuis animantis effigiē repræsentare promittit, si in formulis insculptis clausum adolescat. Serendis cotoneis tēpora diuersa statuunt, aliqui mense Februario, vel ineunte Martio plantas cotoneorū radicata, in pastinato solo tenuisse sic adfirmant, vt sæpe sequentis anni fruge potiantur. Locis siccis & calidis extremo Octobri ponantur. locum frigidum & humectum desiderant. Si in tepido statuuntur, opus est illis rigatione succurri. Ferunt tamen mediocris situs, statum inter naturam frigoris & caloris. Planis & decliuibus gaudent: inclinata tamen magis, quàm deuexa sequuntur. Cotoneum stolone satum degenerat. Serunt nonnulli cacuminibus & talea: sed tardior in vtroque prouentus. Sic ponendæ sunt arbores, ne alteram quatiente vento, stillicidium tangat alterius. Poma cito matura, & incrementi maioris, assiduus humor præbebit. quapropter vt Paxamus tradit, rigandæ sunt, quoties imbris negatur infusio. Amat circumfodi: quod si non præstetur, aut sterilefcunt arbores, aut earum poma degenerant. Putandæ quoq; & collucandæ, & à vitiosis omnibus liberandæ. Si arbor ægra est vt refert Didymus, amurca aquæ æqualiter radicibus mista adfundatur. Si ablaqueatis quibuscunque arboribus, radices simul & trūcos vetere vrina humana, vel pecorum lotio perfuderis, vegetæ & vberes adolescent. Sunt qui radices bubulo felle linant, quod, vt volunt, à vitijs satam arborem vindicabit. Didymus asserit omnem arborem iuari, fabarum aut aliorum leguminum paleis, aut aceribus frumenti circumpositis. Tradunt succum herbæ, quæ rusticis polypremnos appellatur, caudicibus illitum arbores à noxa defendere, & largiorem ædere fructum. Quæ polypremnos sit authoribus agriculturæ, nōdum legi: nisi forsitan sit maius sedum, cuius succo medicāda omnia semina Democritus præcepit, eoque remedio aduersus bestiolas vti, eoque veteres tuebantur incolumitatem plantarum. id tamen asserere non ausim. Inseruntur cotoneæ mali melius in trunco, quàm in cortice. recipiunt surculos propè omnis generis, punici, forbi, omniumque malorum, quæ meliora poma producunt. Democritus lecta cotonea dolijs musti mergit, atque ita claudit, quod & odoratius vinum reddit. Fæce vini mirum in modum seruantur, aut fictile nouum ijs malis assignatur, operculoque picato, in vini dolio cluduntur, sic tamen, vt fluitent: ita recentia teneri promittit, & vinum, in quo enatant, odorem bonum contrahere: aut in floccis, tomentove mundo cistis disposita conduntur. Itidem plurimo tempore in scobe demersa custodiuntur: quippe scobis ariditate defenduntur. Nec secus in straminibus minutis, vel paleis obruta componuntur. Sed Democritus suadet in domo non recondenda, vbi reliqui fugaces fructus, vel alij quoque teneri resident: siquidem hos suo acerrimo sapore labefactantia vitiant, sed maximè vuas in vicinio situ iacentes marcere conficiunt. Nonnulli folijs integunt, deinde argillosum lutum, aut cretam figuralem cum pilis subigunt, & ea

labit v fus, fracto luti tegmine, cotonea, qualia fuerant indita, inueniuntur. Alij
 hordeo obruunt: alij dolijs musti mergunt, atque ita claudunt. Ea ex Democriti
 philosophi placitorum penu, quæ in agricultura reliquerat, deprompsimus. quæ
 in alijs pomorum salgami faciunda quoq; præcepit. Alij cotonea crustant gypso
 vel cera, quæ nisi maturuerint, incremento calycem rumpunt: aliqui in milio ser-
 uare malunt. Pleriq; in scrobe duûm pedû altitudinis, arena substrata, fictili oper-
 culo dein terra operto. Alij folijs fici inuoluta custodiunt: alij tantum ficcis & à
 vento silentibus tabulatis recõdunt: alij defruto aut passo incoquunt: alij in mel-
 le integra dimittunt: alij sublatis omnibus, quæ in medio sunt, obruunt melle, in
 quo genere cõdiendi matura deliguntur. Alij creta figlina illinût, ficcatq; sole,
 suspendunt, in v su diluentes cretã. Alij decerpût cum suis furculis, eósq; in me-
 dullam sabuci abditos collocant. Nonnulli hæc eadem in patinas nouas sicco gyp-
 so obruunt, vt altera altera non cõtingant. Nihil tamen certius experientia do-
 cuit, q̄ vt maturissima quæq; cotonea sine macula integrãq; sereno cælo, decre-
 scente luna legantur, & in lagena noua quæ sit patëtissimi oris, deterfa qua cane-
 scunt lanugine, leuiter cõponantur & laxè, ne collidi possint: deinde cum ad fau-
 ces v sq; fuerint composita, vimineis furculis sic sunt arctanda, vt modicè mala
 premantur, nec, cum humore fuerint imbuta, sustollantur: tum quàm optimo
 & liquidissimo melle vas v sq; ad summû ita repleatur, vt pomû submersum sit.
 Sed cauendum, ne quæ in melle custodire volueris, immatura mala condantur:
 quoniam cruda si lecta sint, ita indurescunt, vt vsui non sint. Aliqui osseo cultro
 ea diuidunt, & semina eximunt, quòd putent ex eis pomum vitiari, quod super-
 uacuum est. Nam ea mellis est natura, vt coerceat vitia, nec serpere patiatur: qua
 ex causa etiam exanimum corpus hominis per annos plures innoxium feruat.
 Quare ratio adeò certa est, vt si vermiculus inest, non amplius tamen corrup-
 pantur, quum liquorem antedictum acceperint. Hæc ratio non solum ipsa ma-
 la custodit, sed etiam liquorem mulsei saporis exhibet, qui sine noxa possit in-
 terdum dari febricitantibus, isque vocatur melomeli. Atqui nunc ex ijs confici-
 tur expetitus ille cibus, quem cydonitem appellant, decoctis cotoneis ex sacca-
 ro, caryophyllis, & cinamomo. Cotonea cõferunt stomacho, lotiû trahunt. Cru-
 da tamen profunt cœliacis, dysentericis, purulentû excreantibus, cholericis. Ma-
 ceratorum humor stomachi atque alui fluxionibus opitulatur. Crudorum suc-
 cus orthopnoicis auxilio est. Decocto eorum fouëtur, si procidant, vuluæ & se-
 des. Quæ ex ijs cruda in melle condiuntur, vrinam mouent: mel autem eorum
 naturam induit, quippe quòd astringendi conspissandiq; vim combibat. Quæ
 verò cocta conduntur in melle, stomacho vtilia sunt, iucunda & gustu: sed con-
 stringetem illam vim succi amittunt. Cruda in cataplasmatibus aluum retinēt, si
 profluat: & stomachû firmât, si in vomitiones effundatur, & ardore conflagret.
 Contra inflammationes mammarû, duritias lienis, & condylomata adhibetur.
 Fit vinum ex ijs tuis expressisq; cui nonnihil mellis addi debet: alioqui celeri-
 ter acore vitiatur. Fit & oleum, quod melinum vocatur, vtile cum vngueto est
 opus, quòd astringedo sit. Leguntur ad hunc vsum parua, rotunditatis in orbẽ
 circumactæ, & odore vibrãtia. Minus valent, quæ struthia nominantur, grandia.
 Flos viridis & ficcus illinitur inflammationibus oculorum, reiectionibusq; san-
 guinis, alui fluxionibus, & mensibus mulierum in mero bibitur.

¶ *Cratægus.*

Cap. LXXIII.

5 **C**ratægus, quam alij cratægonem vocât, arbor neq; adeò magna, neq; valde crassa, materie versicolore, robusta, flaua, cortice læui, simplici, radice in profundum acta: folio mespili, cæterum promissiore amplioriq; fructu rotundo, qui maturescens siccatur atq; nigrescit: gustu & succo mespilaceo. Athenæus Theophrasti fretus testimonio ita cratægum siue cratægona deliniauit, Folijs mespili, prælongis, verum latitudine ac longitudine maioribus, nec ad eundem modum serratis. neq; magna valde neq; crassa est. Ligno robusto, versicolore, flauo. cortice vt mespilo læui. radice singulari, in profundum magna ex parte descendente. Fructus ei, qualis oleastri, rotundus, qui maturescens siccatur ac nigrescit: gustu & succo mespili. quapropter syluestris mespilus (vt verbis vtar Theophrasti) putatur esse. Desiderabatur in græco codice & latino *καρπὸν ἔχει ἰλίκων ὁ κόππος*, quod ex Athenæo citante Theophrastum potest facillè restitui: apud quem Asclepiades Myrleanus chamæcerasum putat intelligi, de qua superius disseruimus. Plinius Theophrasto arboris genus intelligi putat, cratægum siue cratægona, quam Italia aquifolium vocat. Porrò aquifoliam siue aquifolium ipse nihil aliud veteribus fuisse video quàm ilicem. Ilex verò duo habet genera, minus & prolixius. Plinius tamen negat succi quicquã habere aquifolij baccas: sed de ea forsan intellexit, quàm Græci smilacem appellant. Tradunt hanc in villa aut domo satam arcere veneficia. Florem eius in aquã glaciari Pithagoras nō credidit modo, verum etiam prodidit. itémque baculum ex ea factum in quoduis animal emissum, etiam si citra ceciderit defectu mittentis, ipsum per sese recubitu propius adlabi, tam præcipuam naturam inesse arbori. De aquifolia dicetur etiam in ilicis mentione.

¶ *Cupressus.*

Cap. LXXIII.

25 **C**upressus procera arbor est, caudice oblōgo ac tereti, folio pini, sed carnosiore, amaro, neq; ita pungenti. Fronde in decidua, odore vehementi. Semen conis innascitur prætenue, exile, & quasi laricis fructui proximum, quod pilula sua fatifcente labitur. rara materie & macilenta: radice per summa cespitum vagante. Cum fructu superuacua sit, mirum, qui natura illi tantum fecunditatis tribuerit. Etenim trifera est, colligunturque eius baccæ Ianuario, Maio, & Septembri. Aduena quondam Italiæ, & vt Cato prodidit, natu morosa, baccis torua, folio amara, odore violenta, ac ne vmbra quidem gratiosa, materie rara, & penè fruticosi generis, Diti sacra: & ideo funebri signo ante domos poni solita. Duo eius genera. Sterilis fœmina diu, meta in fastigium conuoluta neque repudiata, distinguendis pinorum ordinibus facilem se tonsili cultura præbens, historiales picturas tenui folio, breui, & virenti superuestiens: ita vt in densitate parietum coercita gracilitate, perpetuo tenera in classes imaginésque variarum rerū trahatur. Contrà mas spargit extra se ramos, deputaturque & accipit vitem, nullo metæ aspectu. Vterque sexus in perticas & asseres admittitur amputatione ramorum, qui tertio decimo anno singulis denarijs varent. Proinde filiarum dotem plantaria veteres appellauerunt, quòd quæstuosissima in satus ratione sylua esset. Ex cupresso fœmina prouenire marem ad-

firmant. huic patria Creta est insula, vbi tam familiaris à Theophrasto traditur, vt quocunq; loco quis mouerit terram ac subegerit, hæc gignatur atque protinus emigret, nisi seratur alia. In Idæis Albisque montibus etiam non appellato solo sponte profilit, ibique summis iugis, vbi niues nunquam absunt, plurima. quod est mirū, alibi non nisi tepore proueniens, & nutrice magnopere fastidians. Cupressus longo subrectoq; sustollitur caudice, cætero quidem in orbem circūagitur, perpetua viret coma: cæteris tractibus satū, hoc est semine nascitur. In Creta etiā trunco vbi cædua est cęsāq; regerminat, modo ab terra, modo parte media, modo summa, raro ab radicibus. Sobolem nullam profert. Cupressus, vt quidam volūt, detracta coma rescissoq; cacumine demoritur, nec ex ea quicquam, perinde quasi esset ambusta, repullulat: in Aenaria tamen succisa regerminat. Semen ei perexiguū, & vt Varro tradit, obscurum, quod & ex Theophrasto mutuatur. Non enim galbuli qui nascuntur, tanquam pilæ parue corticiæ id semen: sed in his intus primigenia dedit natura perquam minuta. hæc pilula dehiscente diffiantur & euolant, neque facillimè colliguntur, præterquam à peritis. quanquam fructum cupressi galbulos & nuces cupressi recte possimus appellare. Nam galbæ, vt Suetonius ait, animalia sunt exilia, quæ in esculo nascuntur. Semine seritur, minimis id granis constat, vt vix perspici possit. Ergo pilulæ collectæ siccantur sole, ruptæque emittunt hoc semen, mirè formicis expetitur, tantuli animalis cibo absumente natalem tantarum arborum. Seritur mense Aprili area æquata cylindris aut volgiolis, densum, terræque cribris supercernitur pollicis crassitudine. Contra immane pondus attollere se non valet, retorqueturque sub terra, ob hoc parcitur vestigijs. Leniter rigatur à solis occasu trinis diebus, vt æqualiter bibat donec erumpat. Differuntur post annum dodrantali stylo, custodita temperie, vt viridi cælo serantur, ac sine aura: periculum tantum est eo die, si rorauerit quantulumcunque imbrem, aut si afflauerit, de reliquo tutæ sunt perpetua securitate. aquas postea odere. Didymus cupressos duplici nomine vocari solitas memoriæ prodidit, charitas quòd oblectamento nobis sint, & cyparissos à partu parilium ramulorum & fructuū, *ἔξω κύδι παρίσσης*, hoc est quòd ex æquo & ramos & fructus creēt. Eteoclis fuisse filias idem narrat, quæ dum tripudio dearum subsiliunt, euolutæ in puteum deturbantur. dolens earum vicem Tellus, arbores frondosas puellis similes ad oblectamentum & rei memoriam ædidit. Semen vt idem Didymus inquit, post Septembres Calendas legitur mandatūque sulcis à nono Calendis Nouembribus ad hyemem vsque. Sed hordeum conseri debet, idq; per anni curriculum sæpius: nanq; tantum quantū hordeū adolescet. Transfertur dein annicula. nec secus viuiradices sua sponte seminis iactu prodeuntis pangi debēt. Democritus in viua sepe serendam iubet, vt & oblectationem simul & sepimenti exhibeat officium. Gaudet potius humidis & protectis locis. Mascula vt idem inquit, sterilis est. Marem fructū adferre Theophrastus contendit. Cariem vetustatēq; non sentit, neq; rimā, neq; fissurā capite sponte. Aeterna putatur cupressina materies, indicio q̄ in templo Dianæ Ephesiæ, vbi valuæ templi ea fuerant extructæ, quatuor ætates reseruata durauit, nouæ semper similis, in qua etiam materie nitor maximè valeat æternus. Natura perpetua, ideo ex ea simulacra sculperes solent, q̄ carnis æqualitate quodā modo constet, nec in rimas vnquam dehiscat. Nec est mirandum de cupressu, vt auctor est

Vitruvius, q̄ habens humoris abundantiam, æquámq; ceterorum mistionē, propter humorem solet esse panda. Sed in vetustatem sine vitijs conseruatur: quòd is liquor, qui inest, penitus in eius corpore saporem habet amarum, qui propter acritudinem non patitur penetrare cariem, neq; eas bestiolas quæ sunt nocentes: 5 ideóq; quæ ex eo genere opera constituuntur, permanent ad æternam diuturnitatē. Resina è cupressu manat, qua cum res sunt vnctæ, à carie vindicantur. Semina reliqua tradunt, folijs cupressi tufis, si misceantur, non esse vermiculis obnoxia. Porro resinam fundit acerrimam sapore: quare tineas, & vermiculos, terebinthosq; necat. Nomen officinis retinet. Est & coactæ breuitatis frutex, quem 10 chamæcyparisson, quasi pumilam cupressum vocāt, hortis familiarem. hunc ab odore formáq; foliorum eiusdem nomenclaturæ arboris *cypressum* vulgo nominamus, quòd in genere sit pumilionum, & quasi cupressi videretur abortus, folio incano & perenni. Sunt qui adonium esse putent, quasi abrotoni speciē: tametsi Nasoni flos adonij purpureus est, huic nullus. Pollet aduersum omnia serpentium scorpionúmq; venena ex vino potus. sed de ea peramplius in abrotoni mētionē duce Deo dabuntur. Cupressus astringit, refrigerat. Folia eius ex passulo & myrrhæ exiguo vesicæ fluxionibus & vrinæ difficultati medetur. Galbuli eiusdem in vino tufi sanguinem reijcientibus bibuntur: dysentericis quoq; alui rheumatismis, orthopnoicis, tussientibus vtilis sunt. eadem & decocti eorum opera. Tufi cum fico duritias emolliunt, polypos naribus eximunt. Scabritias vnguib; tollunt, cum aceto decocti, mox triti, additis lupinis. Hernias prolapsu interaneorum extuberantes coercent illitu. folio natura eadem. Pilulæ cum arboris coma suffitæ culices abigere creduntur. Trita folia & indita conglutinant vulnera, sanguinémq; supprimunt. capillum ex aceto denigrant. Imponuntur 25 per se aut cum polenta ignibus sacris, vlceribus quæ serpunt, carbunculis, oculorum inflammationibus. Stomachum firmant cum cerato admota. Exprimitur succus tufis cum semine, qui misto oleo caliginem oculorum aufert. item victoriatu pondere potus aut cum fico demptis granis illitus, vitia testium sanat. Ramici quoq; cum axungia & lomento prodest. Tumores discutit, & cum fermento strumas. Radix cum folijs trita potáq; vesicæ & stranguriæ medetur. Ramentata pota menses ciunt, scorpionum ictibus aduersantur.

¶ *Ericæ & Acacalis.*

Cap. LXXV.

Ricen vocat Dioscorides fruticosi generis arborem, nec magnopere differētem ab tamarice, quanquam amplitudine multo inferiorem. Vescuntur apes eius flore, de quo mellatio minime probata est. Asiæ Græciæque fructibus adscribitur. Athenienses hanc authore Plinio, tetradicē appellant: Eubœa sisaron, quam putant apibus gratissimā, fortassis quia tunc nulla ex alia sit copia. Varro sisaram vocat, vnde liquidum mel fieri putat. Theophrastus nisi mendosus sit codex, tetralicē nominat, in genere fruticum aculeatum & germinantem æstate. De hac erice intelligat necne haud scio. Bis anno erice floret, prima videlicet & vltima syluestrium. Ericen Græci vocant, vt ait Plinius, fruticē non multum à myrice differentem, colore rorismarini & penè folio. Mel quod è flore huius apes faciunt, ericæū vocatur, simile arenoso, syluestre improbúmq;. Con-

uehitur post primos autumnii imbres, cum erica sola floret in syluis. Folium aduersari serpentibus tradunt. Item cacumina & flores illinuntur. Acacalis semē est fruticis in Aegypto nascentis, similitudinem cum fructu tamaricis obtinens. nomē frutici à nympha datum crediderim Acacali, quæ ab Apolline compressa Phylaciden & Phylandrum ædiderit in Creta: miraculo ab Elyræis populis cōficto, nutritos à capra eos fuisse. cuius monumentum in Apollinis quoq; Delphici delubro, vt author est Pausanias, monstrabatur. Apollonius poeta, in Argonautico, Acacalim Minois regis filiam ab Apolline quidem vitiatam cecinit, sed quæ in Aphricam relegata, filium ædiderit nomine Amphithoon, qui & Garamas quoque vocaretur, Nasamonis & Caphauri pater, ex nympha Tritonide. Huius aqua in qua maduerit ad collyria additur, quæ ad excitandam oculorum aciem confinguntur.

Esculus.

Cap. LXXVI.

Esculus Græcis platyphyllos, vt quibusdā placet, dicitur. quibus aliquādo eadem imitatione latifolia, quòd inter arbores glandiferas folij amplitudine præstet. fago proceritate & glande inferior: galla visu quidē quernæ non dissimili, nisi quòd lenior, sed ad rem nullam vtili: verum alteram nigram habet, qua lanæ inficiuntur. Fert glandem, quæ hispido calyce contineatur, grandem, bonam, fungosam carnem fieri ea tradunt. huius galla multo minus probatur: fert tamē & nigram tingendis vtiliorem. Folium graue, carnosum, procerum, sinuosum lateribus. Autumno reddit fructum, si Virgilio in Georgicis scribēti credimus: & quantum corpore eminent, tantum radice descendit. È balano scrobe dodrantali, interuallis duorum pedum feritur leniter quater anno: fitq; ex ea optimum vitibus pedamētum, quod minimè putrescat, læsumq; maximè fruticet. Propaginibus etiam parabatur ad hunc vsum esculum. Materies omnibus principijs temperata magnas adfert ædificijs vtilitates: sed ea cum humore collocatur, recipiens per foramina liquorem reiecto aëre & igni, humida potestate vitiatur. Si Vitruuio credimus, ideo Theophrastus latifoliam quam esculum aliqui interpretantur, inutilem ædificijs tradit. Etsi excelsa fuerit ei proceritas, atque carbone dotata, vitijs est obnoxia: quamobrem solido vtuntur carbone, ærariorū tantum officinis compendio. Macedones latifoliam intelligunt amaræ glandis. Sunt qui esculum ab esu dictam putant, in qua vermiculi nascentes priuatim galbæ nominantur. An eadem sit Plinio esculus, & quæ latifolia ex argumento dicta, quòd lata luxuriet fronde, non satis constat, quòd eodē loco & esculi & latifolij meminerit. Glandem quæ proprie intelligitur, ferre robur, quercum, esculum, cerrum, ilicem aiūt, hispido calyce per genera plus minúsve complectente. Folia præterquam ilici ijs reddit graua, carnosā, sinuosāque lateribus, nec cum cadunt vti fagi flauescunt. Glandem optimam assignat in quercu atque grandissimam, mox esculo, robori paruam, cerro trifstem echinato calyce: sed in querna aliam dulciorem mollioremq; latifoliæ maximè probatam. Excelsissimam esse ægilopem incultis amicam idem tradit. ab hac proxime latifoliæ proceritatē, fungosam carnem esu esculi creari, gallam hemerim optimam ferre, & corijs perficiendis aptissimam, similem huic latifoliam, sed multo minus probatam. Duo tamen esse genera, nigram tingendis vti-

liorem: latifoliae carbonem non nisi ærariorum officinis vtilem, quoniã desinente flatu protinus emoriens, sæpius recoquitur, cætero plurimis scintillis. Aceruis confertis paleis luto caminari, accensãq; strue contis pungi calycẽ durescen-
 tem, atq; ita sudorẽ emittere. Sed ea quæ de carbone tradũtur, cerro Theophrastus adscripsit, qui latifoliam à cerro secundam tum rectitudine, tum excelsitate prodit: sed ad ædificiorum vsus post haliphlœon, id est falsicorticem deterrimam. Latifoliã ferre gallam subiunxit, visu quidem quernæ non absimilẽ, nulla utilitate probatam: alteram tamẽ ædere nigram, qua vellera inficiantur: platyphyllon amaram glandẽ creare, quam eo loco Theodorus transtulit esculum.
 Sic Theodoro latifoliam & esculum eandem fuisse arborem constat. Glandem tamen Plinius haliphlœo reddit amaram, rarãmq;: quam præter sues nullum attingat animal, ac ne eã quidẽ si aliud pabulum habeant. Sed à Theophrasto talis glans cerro tribuitur, quæ vel sterilis est, vel adeò vitiosam creat, vt eam nullum animal mandere possit, præter sues, & has quidem cum nullam aliam nasciscuntur. Per multa itaque quæ assignantur latifoliae, tam à Theophrasto quam Plinio, in esculo etiam inueniuntur. Quapropter si non eadem sit, ab ea tamen non multum dissidet. Esculus glandifera arbor esse creditur: cuius fructu primæ ætatis homines vescerentur, & ab esca nomen traxisse volunt, quòd ante cerealem frugem & vsus frumenti, mortalibus arbor victum subministraret: sunt tamen qui diphthongo scribant.

¶ *Euonymos.*

Cap. LXXVII.

EVonymos, quam aliqui anonymon vocant quasi à non habẽdo nomine nomen inuenerit, arbor est infelix, quũ alibi, tum in Lesbo insula pro-
 ueniens, monte Orcynio, punicæ mali magnitudine atque folio eiusdem, maiori quàm vincaperuinca, & vt punica tenero. flore albæ violæ proximo, odore graui ac pestifero, folliculis sesami, in queis acinus quadrangulus, solidus, qui in versus quaternos digeratur, pecori gustatu lethalis. sed & capris præcipuè mortifera sunt & folia, nisi præcipiti alui deiectione succurratur. Germinat mense Septembri, floret vere. Plinio arbor est quæ vocetur euonymos in-
 auspiciatior in Lesbo insula, non absimilis punicæ arbori, inter eam & laurum folij magnitudine, figura vero & mollitia punicæ. flore candidior est, statim pestem denunciãns. Fert siliquas sesami similes, intus granum quadrangula facie, spissum, lethale animalibus, necnon folio eadẽ vis. Succurrit aliquando præceps alui exinanitio. Est apud nos montibus & viuis interdum sepibus nascẽs arbor, punicæ mali proceritate, folio maiore, satis ad laureum accedente. Flore luteo, albæ violæ non dissimili: siliquis quadrangulis, per maturitatẽ purpureis: grano intus solido, crocata mẽbrana clauso. Arbuscula grauitè, cum delibratur, olet. hanc neq; pecus neq; capra nouellorum etiam germinum auida prorsus attingit, ligno intus buxæ, quam ad fusos netu muliebri celebres vsurpant: inde *fusariam* vel *fusanum* rura vocant. Siliquas vulgus *scrota* nominant *sacerdotum*, quòd intus erui magnitudine grana mollibus inuoluta membranis testiculorum modo contineantur. Culinæ transfigendis lardo carnibus pro veruculo frequenter vtuntur. Sed an sit euonymos, etsi multæ deliniationes faueant, non ausim affirmare.

Fagus Græcis phegos, Gallis breuius expuncta litera, g, *fagus* dicta, glândiferis arboribus annumeratur: tametsi fructu nihil glandi simillimū habeat. assurgit caudice crasso, & in orbē comoso, neq; ita procero: folio tenui & leuissimo, populo simili, celerrimè flauescente: & media plurimum parte supra hoc paruula gignitur bacca viridis, fastigio aculeata. Glans eius dulcissima nucleis haud absimilis, triangula cute includitur, & parte postrema vtrinq; lapidescit in duritiam, si virilis sexus fuerit: nam & sexuum in glandiferis Theophrastus obseruauit discrimina. Fagi glans muribus gratissima eius animalis prouentū auget, faginat quoq; glires, expetitur & turdis. Obsessos etiam homines in oppido Chio ea victitasse tradunt. Sed imprimis fagea glans suem hilarē facit, carnē coctibilem & leuē, vtilēmq; stomacho. Arborum ferè omniū sed maximè fagi fertilitas alternat, paulo ante Aequinoctiū germinat, auctu facillima. amat plana: materies ei robustissima putrefactioni nulli obnoxia. Cortex è fago in magno vsu agrestium. Vasa corbésq; ac patentiora quædam messibus conuehendis vindemiisq; faciunt, atq; prætexta tuguriorū. Necnon in quodam vsu sacrorum religiosus erat apud veteres fagi cortex. Materies assulatim dissecatur in scandulas, quibus teguntur ædificia. Pectines quoq; transuersi in pulpa apud antiquos factitabantur, inde & vasis honos. Lignum in longitudinē ita fluctuat, vt quæ pars fuit à radice, validius sidat. In pretio habitū est ad sacrificales guttos. Curius iurauit se ex præda nihil attigisse præter guttum faginū quo litaret. Facilis fagus, quanquam fragilis, & tenore eodem fissilibus laminis in tenui flexilis, capsis ac scrinijs sola vtilis. Ea vt nonnulli scriptum reliquerunt, quæ in tenuissimas secatur laminas glandifera non est. ideo duo genera siue nomina fagi sunt, glandiferētis, materie scabra, quam phegon appellent, vt fructum quoq; Hippocrates: & alterius, quam Græci oxyam, Lydi myson, Olympo eorum monte, vt Strabo & Eustathius tradunt, copiosam, vnde Mysij populi nominētur: nostri scissimam appellant: alij, sed falso, ornum interpretantur, alij fagum sectilem in laminas, abietis aspectu, syluestrem, nunquam vt Macedones arbitrantur, florentem, erectam, enodē, illi crassitudine proceritatēq; ferè æqualem. materie colorata, robusta, neruosa, cortice leui, folio crasso, bifido, longiore quàm pyri, per extremū aculeato. Fructus glandea effigie læuis, calyculo includitur echinato quidem, sed placido ac blando, nec vt castanea hispido, cui nihilo minus similis est & dulcedine & succo. Radices arbor nec multas nec altas agit, quæ summo cespite gaudeāt, eaq; paucis radicibus summo tenus sparsis degit. Nascitur in montibus candida materie, quæ ad multa perutilis est: quippe ad carpēta, lectos, subsellia, mensas, nauigia. Campestris nigra, ad hæc minus expetita. Fructus vtriq; similis: in aquis durat incorrupta, madefactaque firmior redditur. Humidissima hæc & fraxinus, quamobrem è duabus ijs lectuli qui fierēt incuruantur cedentes ponderi. Minoribus scissima nauibus cōmendatur: ad carinas, item ad testudinē plaustrorum vectabulorūmq; vilem fabricam specie visenda. Prouenire in agro Latino solitam author est Theophrastus, tanta longitudine, vt nauibus Hetruscis pro carina satisfaceret. Cædēda materies post messem, & exitū vindemiarū.

Sunt qui dicant ornum eam esse roboris speciem quæ sterilis sit. Alij oxyam ornum exponunt. sic inter nonnullos authores de orno non conuenit. Cæterum controuersiam satis diluit Columella libello quæ arboribus dicauit. Orni, ut inquit, syluestres fraxini sunt, paulo latioribus tamen folijs, quàm cæteræ fraxini: nec deteriorẽ frondem quàm vlni præstant. Capræ quidẽ & oues libentius etiã hanc frondem appetunt. Vitem alunt idoneæ, cum aspera & siticulosa loca arboribus sunt obsereda. Montes ut Plinius ait, amant. Inueniuntur apud nos fructu nigricante, qui rusticis ededo sit. Fagi folia manducantur in gingiuarum labiorumque vitijs. tusa tritaq; siccant tumores: torpentia membra corroborant. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: item cum melle alopecijs. Radicis cortex in aqua tantisper coctus, dum remollitus distabescat, capillos denigrat, cimolia creta antea præparatos.

¶ *Ficus Aegyptia, Cypria, Idæa, Pelagica.*

Cap. LXXIX.

Ræcipua est ficus Aegyptia folijs moro cõparanda, poma non ramis tantũ gestitans, sed ex caudice. Vsq̃ue adeo fecunditatis suæ augusta est, ut vno anno septies fructum efficiat: & vnde pomum decerpseris, alterũ sine mora protuberat. Materia eius in aquã missa subsidit: deinde cum diu desederit in liquore, leuior facta sustollitur: & mutata sorte, quod natura in alio ligni genere nõ recipit, fit humore sicca. Ficus Aegyptia ut Theophrastus est author, ipso nomine Aegypto peculiaris arguitur. Arbor est moro quadam tenus similis, folio, magnitudine, aspectu. Pomũ fert nõ ramis nec germinibus, sed caudice ipso, magnitudine ficus & nostratis forma: succo tamen & sapore caprifici, verum multo dulciore. sine granis interioribus, fecundissimo prouetu: scalpendo tamẽ vnguibus ferreis, aliter non maturescit. Sed cum id factum est, ad quartum diem perficitur, demetitũq; alio subinde atq; alio subnascẽte, terno ita aut etiam septeno numerosa partu, per singulas æstates multo lacte abundate. Subnascitur etiam si non scalpatur foetus quater æstate, priorẽmq; expellit immaturum. Athenæus scriptum reliquit Aegyptiam ficũ, quam aliqui nominant sycomorũ, à rusticis ferro vellicari. Sic poma ṽeti beneficio mota intra triduum & ad maturitatem perducunt, & odorẽ contrahere, præsertim spirante Fauonio, sic edendo esse. Quod in eo frigidum sentitur, ex rosaceo illitum stomacho febricitantibus opitulari, non parum feruorẽ leuans. Poma ligno hærere, non ramulis. Materies proprii generis inter paucas vtilissima. Cæsa statim viret, siccatur mensa incilibus atq; stagnis: & primo sedit, postea fluitare incipit. Cum innatare cœperit, tẽpestiuẽ habet signum: ablato ita pondere leuis euadit & soluta, ita condita & inueterata intelligitur, videlicet alienus humor alium eius omnẽ rigando fugit. Hanc quoq; Theophrastus Aegyptiam moron, Celsus morosycon appellat. Dioscorides, Galenus, & Theophrasto posteriores, indito à fico & moro nomine sycomorũ appellarunt. Dioscoridi arbor est amplissima, ficus similitudine, largo succo, folijs moro quamproximis. Fructus ex argumento gustus ignaui cognomines ternos aut quaternos anno fundit, eosq; non ramis ut ficus, sed caudice ipso gerit, similes caprificis, dulcioresq; grossulis, hoc est primitiuus in fico pomis, sine granis interioribus. Nec maturescunt aliter, quàm scalpendo ferreis

vnguibus, magno prouentu eorū in Caria & Rhodo, prorsusq; locis parum tri-
 tici feracibus, populis in annonæ penuria pro pane frumentóq; satisfaciunt, tam
 restibilis pomi eius vbertas & copia est. Pomū ventri quidem amicum, sed mini-
 mam præbet alimoniã. Excipitur arbore nouella succus, antequã fructus exeat,
 cortice summo lapide desquamato, altiore plaga nihil profluit. Colligitur peni-
 cillo aut vellere desiccatus, & in pastillos coactus vase fictili reponitur: sed celer-
 rime teredinē sentit. Molliendi medicamento vis, vulnera glutinandi, suppurat-
 iones discutiendi. Duritias lienosis soluit, stomachi dolores mitigat, largo suc-
 co abundat, summusq; cortex desquamatur altiore plaga, manans inde succus
 aduersatur venenis serpentium. prodest dysentericis: discutit panos omnesq; col-
 lectiones: vulnera conglutinat. Capitis dolores sedat, item aurium: splenicis bi-
 bitur. Illinitur & contra perfrictiones: celerrimè teredinē sentit. Tradit Vlpianus
 hanc arborem in Niloticis aggeribus esse frequentē, grauitérq; in eos animad-
 uerti, qui sycomorum exciderunt. Potentia etiam inter morum & ficum media,
 quod & illi nomen apud Galenum sycomori peperit. Ostenditur apud nos in
 cortibus arbor sycomori (vt aiunt) nomine, frondosa, moro non dissimilis, con-
 spectu, folio, magnitudine: sed neq; germinibus neq; ramis quicquam proueni-
 reprehendimus, nisi quippiam incunte vere, cum parturit, veluti nucamentū
 prælongum. Fructū foliacea siliqua, inflexu ferè falcato gerit. Sed aliud dissua-
 det non esse sycomorum vel Aegyptiã ficum, quòd scalptu vulnerata nihil re-
 mittat lactis. Porro vera æstatibus multa lactea scatet salua. Huic similis est,
 quæ vocatur Cypria ficus in Creta, arbor populi caudice, folio vlmi, pomo ma-
 gnitudine pruni, fici dulcedine, grossorū callo. Sed & hæc fructum caudice ra-
 misq; crassissimis profert, nisi quòd germē quoddam sine vlllo radicis folio, ceu
 radiculã mittit, cui fructus quasi cuspidis accessu præpilatur, quoties germinat,
 nempe quater: cæterū suas grossos non perficit, nisi immaturi pomi plaga emisso
 lacte. Theophrasto in caudice ipso fert pomum & ramis, cum in crassitudine a-
 doleuerunt. Distat à priore, quòd germina emittit sine vllis folijs, radici similia,
 cui fructus præpilatur. Caudex arboris magnus, populo albæ similis, folium vl-
 meum. Fructus quaternos fundit, toties & germinat. Sed grossus eius non matu-
 rescit, nisi incisura emisso lacte. Suauitas fici, & interna grossi magnitudo pruni,
 vel vt Plinius tradit, sorbi. Athenæus verba Theophrasti citans tradit, quæ Cy-
 pria ficus in Creta nominatur, caudice, & crassissimis ramis. ædit poma, germē
 que citat viduum folio, tanquam radiculam, cui fructus præpilatur, caudice al-
 bæ populi, prægrandi, fronde vlmea. Poma quater coquit, totidēmq; illi germi-
 natus erumpunt, fici dulcedine, grossorū callo, magnitudine pruni. Ficus Idæa
 à quibusdã Alexandrina dicta, cubitali crassitudine, ramosa, materie valida, len-
 ta, sine lacte, cortice herbaceo, folio tiliæ, sed molli: pomo magnitudine oliuæ,
 rotundiore tantum, mespili sapore, colore puniceo. Hæc vt Theophrastus testa-
 tur, pomum super folij dorsum syluestris myrti siue rusci modo gerit, inde opi-
 sthocarpion Idæi agnominant. ramosa hæc neque celsa, cubitali ambitu, ligno
 valido, contorto, lento, sine lacte. Pars quæ à terra est, tenuis enodisq; superior
 comosa in orbem. Color folio & cortici liuens ac viridis, figura folij tiliæ similis,
 magnitudine & læuore pari. Flos ei mespilaceus, & cum mespilo erumpēs. Ficus
 rubra crassitudine oliuæ, rotundior, sapore mespili, radice vt vulgaris fici crassa: